

”Ihminen pitää oppia tuntemaan.”
Sosiaalisen kuntoutuksen yksilötyön
menetelmät

Reeta Kankaanniemi

Laurea-ammattikorkeakoulu

”Ihminen pitää oppia tuntemaan.”
Sosiaalisen kuntoutuksen yksilötyön
menetelmät

Reeta Kankaanniemi
Sosionomikoulutus
Opinnäytetyö
Marraskuu, 2020

Reeta Kankaanniemi

”Ihminen pitää oppia tuntemaan.” Sosiaalisen kuntoutuksen yksilötyön menetelmät

Vuosi 2020

Sivumäärä 68

Tämän opinnäytetyön toimeksiantajana oli Espoon kaupungin aikuissosiaalityö. Opinnäytetyö koostui sekä tutkielmallisesta osuudesta että toiminnallisesta osuudesta. Tutkielmallisen osuuden tavoitteena oli selvittää, millaisia yksilötyön menetelmiä Espoon aikuissosiaalityön sosiaalisen kuntoutuksen tiimin työntekijöillä oli käytössä. Opinnäytetyön toiminnallisen osuuden tavoitteena eli kehittämistehtävänä oli valmistaa sosiaalisen kuntoutuksen yksilötyön menetelmistä infopaketti Espoon aikuissosiaalityön sosiaalisen kuntoutuksen tiimin käyttöön. Opinnäytetyön tarkoituksena oli tuoda ja jalkauttaa työntekijöiden tietoon ja käyttöön uusia menetelmiä ja ideoita, joita heidän olisi mahdollista hyödyntää työssään ja työn suunnittelussa. Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys koostui teorioista, jotka liittyivät sosiaalisen kuntoutukseen, sosiaalialan asiakastyöhön ja sen menetelmiin sekä sosiaaliohjauksen käytössä oleviin eri työotteisiin.

Kehittämistehtävän tiedonhankintana päädyttiin tekemään laadullinen tutkielma Espoon kaupungin sosiaalisen kuntoutuksen tiimin jäsenille. Tutkimus toteutettiin puolistrukturoituna haastatteluna. Tutkielman tulokset toivat esille, että käytössä olevien menetelmien ja työotteiden nimeäminen oli haasteellista. Tulokset kertoivat kuitenkin, että sosiaalisen kuntoutuksen tiimin työntekijät käyttivät laajasti ja monipuolisesti omaa osaamistaan, ja räätälöivät asiakastapaamiset asiakkaiden elämäntilanteisiin sopiviksi. Tuloksissa korostui työntekijöiden erityinen sosiaaliohjauksen ja työotteiden osaaminen ja soveltaminen, jota tarvittiin asiakkaiden kohtaamisessa, tilanteen selvittämisessä ja luottamuksen syntymisessä.

Kehittämistehtävänä valmistunutta infopakettia tehtiin läheisessä yhteistyössä toimeksiantajan kanssa, jolta pyydettiin palautetta infopaketin kokoamisen eri vaiheissa. Infopaketin koostamiseen saatiin palautetta myös Soccan (Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus) ja pääkaupunki-seudun sosiaalisen kuntoutuksen yhteistyöverkostosta. Infopaketin sisältö rakentui siten, että sosiaalisen kuntoutuksen yksilötyön menetelmät jaoteltiin kahteen ryhmään: sosiaaliohjaukseen sekä luoviin ja toiminnallisiin menetelmiin. Infopaketissa sosiaaliohjauksen menetelmät kuvattiin eri työotteina. Luovat ja toiminnalliset menetelmät jaoteltiin toiminnallisuuden mukaisesti eri alaryhmiin, jotka olivat Green Care -luontoon liittyvä toiminnallisuus, toiminnallisuus ja elämyksellisyys yhdessä asiakkaan kanssa eri toimintaympäristöissä, tunnetaitoihin ja hyvinvointiin liittyvä toiminnallisuus sekä harjoittelut ja tehtävät asiakkaan kanssa.

Opinnäytetyön kehittämistehtävänä tehty infopaketti sai jo sen alustavista versioista palautetta työntekijöiltä siitä, että infopaketti tulisi hyödyttämään työntekijöitä siten, että tietoa asiakkaan kanssa käytettävistä menetelmistä voisi saada yhdestä paikasta. Alustavan infopaketin sisällöstä annettiin Soccan ja pääkaupunki-seudun sosiaalisen kuntoutuksen yhteistyöverkoston tilaisuudessa kuten myös tiimin työntekijöiden taholta erityisesti palautetta sosiaalisen kuntoutuksen yksilötyön menetelmien jäsenyyksestä, jota pidettiin selkeänä. Infopaketti tulee Espoon sosiaalityön lisäksi ainakin osittain myös muiden sosiaalista kuntoutusta tekevien organisaatioiden käyttöön. Infopakettia voitaneen hyödyntää myös muilla sosiaalisen kuntoutuksen kehittämisen areenoilla. Infopaketin on tarkoitus toimia sosiaaliohjaajan työkaluna sosiaalisessa kuntoutuksessa, ja sitä voidaan kehittää jatkossa edelleen.

Asiasanat: toimintakyky, osallisuus, arki, kuntoutuminen, sosiaaliohjaus

Reeta Kankaanniemi

"You have to know the person first." Individual work methods in social rehabilitation

Year

2020

Pages

68

The organisation that commissioned this thesis was Espoo Social Services and it was a combination of research and functional work. The objective for the research was to find out, what were the methods used in social rehabilitation individual work in Espoo social work rehabilitation team. The objective for the functional part(e.g. the development work) was to prepare an information package about the methods used in social rehabilitation individual work for the social rehabilitation team's employees to use in Espoo social work. The purpose for the thesis was to share information about new methods and ideas and implement them for the employees use in their work and planning. The theoretical framework included the theories of social rehabilitation, customer work in social field and its methods as well as different work approaches used in social counselling.

It was decided to execute a qualitative survey to obtain data from the members of the social rehabilitation team working in Espoo city. The survey was implemented as half structured interviews. The main results from the survey indicated, that methods and work approaches were challenging to define. However, from the results it was clear to understand, that the employees in the social rehabilitation team used their versatile skills widely, and customized meetings with the customers according to customer's life situations. Employees special competences in social counselling and in implementing different work approaches was emphasized, as those were particularly needed when meeting with customers, discovering customer's situations and building trust with a customer.

As a result for development work the information package was prepared in close co-operation with the organisation that commissioned the thesis and feedback was requested during different stages of the process in preparing the information package. Socca (Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus) and social rehabilitation organisations in Helsinki capital area -network have given input as well in completing the information package. The contents of the information package were divided into two groups: social counselling and creative and functional methods. In the information package social counselling was described as a method consisting of different work approaches and creative and functional methods were divided into four subgroups which were: Green Care- functions in nature, functionality and experimental-ity together with the customer in different environments, functions related to emotional skills and wellbeing together with exercises and tasks with the customer.

The information package which had been prepared as the development work received feedback from even its early versions by the employees that it will be useful for the employees as the information related to usable methods with customers which was found in one source. The contents of the information package's draft version received feedback from Socca (Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus) and social rehabilitation organisations in Helsinki capital area -network meeting as well as from the employees especially regarding the grouping of the methods which was found to be clear. In addition to Espoo Social Services, the information package will be at least partially available for use by other social rehabilitation organisations, and it is possible to also use it in other arenas developing social rehabilitation. The purpose for the information package is for it to be a tool for a social counsellor working in social rehabilitation, and it is possible for it to be developed further.

Keywords: ability to act, complicity, daily life, rehabilitation, social counselling

Sisällys

1	Johdanto.....	7
2	Opinnäytetyön tavoite.....	8
2.1	Toimeksiantaja Espoon aikuissosiaalityö.....	8
2.2	Espoon aikuissosiaalityön sosiaalinen kuntoutus.....	8
3	Sosiaalinen kuntoutus.....	9
3.1	Sosiaalisen kuntoutuksen taustaa.....	9
3.2	Sosiaalisen kuntoutuksen määrittelyä.....	10
3.3	Osallisuus ja syrjäytyminen.....	11
3.4	Sosiaalinen toimintakyky.....	12
3.5	Sosiaalisen kuntoutuksen menetelmät.....	13
4	Sosiaalialan asiakastyö ja siinä käytetyt menetelmät.....	14
4.1	Sosiaalialan asiakastyö.....	15
4.2	Sosiaalialan ammattihenkilöstön osaamisalueet.....	16
4.3	Aikuissosiaalityön asiakkaat.....	16
4.4	Ohjaus menetelmänä.....	16
4.5	Toiminnalliset ja luovat menetelmät.....	17
5	Sosiaaliohjauksen teoreettinen tausta ja siinä käytettäviä työotteita.....	18
5.1	Sosiaaliohjauksen määrittelyä.....	18
5.2	Sosiaaliohjauksen teoreettisia lähtökohtia sosiaalityön teorioista.....	18
5.3	Sosiaalipedagogiikan lähestymistapojen hyödyntäminen sosiaaliohjauksessa.....	19
5.4	Asiakaskeskeinen työote.....	19
5.5	Ratkaisukeskeinen ja voimavarakeskeinen työote.....	20
5.6	Sosiodynaaminen työote.....	20
5.7	Narratiivinen työote.....	21
5.8	Monikulttuurinen työote.....	21
5.9	Vuorovaikutus sosiaaliohjauksessa.....	22
6	Kehittämistehtävä.....	22
6.1	Teoriaan perehtyminen.....	23
6.2	Haastattelut.....	23
6.2.1	Tutkielman toteuttaminen.....	23
6.2.2	Analyysin toteuttaminen.....	24
6.2.3	Tulokset.....	26
6.2.4	Laadullisen tutkielman tulosten johtopäätökset.....	30
6.2.5	Laadullisen tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus.....	32
6.3	Infopaketti luonnos I.....	32

6.4	Infopaketti luonnos II	34
6.5	Valmis infopaketti versio 1.0	35
6.6	Infopaketin käyttöönotto ja jatkokehittäminen	36
7	Pohdinta	36
7.1	Oma arviointi	37
7.2	Eriytynyt osaaminen sosiaaliohjauksessa - pintasyistä juurisyihin	38
	Lähteet.....	39
	Kuviot	44
	Liitteet	45

1 Johdanto

”Onni löytyy arjesta”. Tämä slogan kiteyttää ajatuksen siitä, että toimiva arki on yksi edellytys ihmisen hyvinvoinnille. Monet tutkimukset vahvistavat, että arjessa toimiminen vaikuttaa hyvinvoinnin lisäksi myös koettuun onneen ja oman elämän tyytyväisyyteen (Raijas 2011, 243). Suomalaisten hyvinvoinnista todistaa YK:n onnellisuusraportti, jonka mukaan Suomi julistettiin kolmannen kerran peräkkäin maailman onnellisimmaksi maaksi keväällä 2020 (Yle 2020). Tämän perusteella voisi ajatella, että Suomessa kaikki ovat onnellisia ja arki toimii jokaisella. Toisenlaistakin tietoa on olemassa suomalaisen yhteiskunnan onnellisuudesta.

Vaikka suomalaiset olivat 2020 - luvun alussa vauraampia kuin aiemmin, on toimeentulotuen varassa elävien suomalaisten osuus kasvanut (Björklund, Eskelinen & Saari 2020, 13). Yhteiskuntamme huono-osaisten elämänlaatua heikentää jatkuva riippuvuus toimeentulotuesta ja koettu alhainen yhteiskunnallinen status. Arjen rakenteena pidetyt esimerkiksi vuorokausirytmii, päivittäiset rutiinit ja työn ja vapaa-ajan yhteensovittaminen, ovat heikentyneet huono-osaisten elämässä. (Björklund ym. 2020, 17 - 18.) Voidaankin perustellusti pohtia arjen toimintakyvyn ja toimintakyvyn kuntoutuksen vaikutusta ihmisten kokemaan osallisuuteen ja hyvinvointiin.

Työskentelen Espoon aikuissosiaalityössä alueellisena sosiaaliohjaajana, ja kohtaan työssäni suomalaisia, jotka eivät ole tavoittaneet onnea arjesta. Työstä saadun kokemuksen perusteella olen todennut, että monella aikuissosiaalityön asiakkaalla on arjen toimintakyvyssä haasteita johtuen monista eri syistä kuten esimerkiksi mielenterveyden ongelmista, työttömyydestä tai terveydellisestä tilanteesta. Sosiaaliohjaaja kohtaa asiakkaiden haasteelliset elämänilanteet, ja pyrkii ohjaamaan asiakasta tämän elämäntilanteen liittyvien haasteiden keskellä. Espoossa aikuissosiaalityön asiakkaat, jotka tarvitset erityisesti tukea esimerkiksi arjen toimintakyvyn kuntoutumiseen, ohjataan sosiaalisen kuntoutuksen (Espoo 2020a).

Kevään 2020 aikana nousi työpaikallani Espoon aikuissosiaalityössä esille sosiaalisen kuntoutuksen tiimin tarve selvittää tarkemmin sosiaalisen kuntoutuksen yksilötyön menetelmiä. Sosiaalisen kuntoutuksen yksilötyöstä on yleisellä tasolla hajautetusti tietoa ja tiimissä kaivattiin jotakin sellaista materiaalia, josta löytäisi yhdestä paikasta olemassa olevaa tietoa sosiaalisen kuntoutuksen yksilötyön menetelmistä. Suunnittelun jälkeen opinnäytetyön tarkoitus selkeytyi ja opinnäytetyön kehittämistehtäväksi sovittiin infopakettien kokoamisen sosiaalisen kuntoutuksen yksilötyön menetelmistä. Opinnäytetyön prosessissa nousi esille, että infopakettilla on tarvetta myös laajemmin. Infopakettien kokoamisessa on siten hyödynnetty paitsi työn tilaajatahon antamaa palautetta, myös Soccan ja pääkaupunki-seudun sosiaalisen kuntoutuksen yhteistyöverkoston antamaa palautetta.

Tämä toiminnallisen opinnäytetyön raportti koostuu alussa olevasta johdannosta, jota seuraa opinnäytetyön tavoitteen ja toimeksiantajan esittely. Seuraavaksi kuvailen opinnäytetyön teoreettista viitekehystä sosiaalisen kuntoutuksen, sosiaalialan asiakastyön ja siinä käytettyjen menetelmien sekä sosiaaliohjauksen sisältöä käsittelevissä luvuissa. Teoreettisen viitekehysten jälkeen esitän, miten kehittämistehtävä toteutettiin ja lopuksi viimeisessä luvussa tuon esille opinnäytetyöhön liittyvän pohdinnan.

2 Opinnäytetyön tavoite

Opinnäytetyö koostuu sekä tutkielmallisesta osuudesta että toiminnallisesta osuudesta. Opinnäytetyön tutkielmallisessa osuudessa tavoitteeni oli selvittää, millaisia yksilötyön menetelmiä Espoon sosiaalisen kuntoutuksen tiimin työntekijöillä oli käytössä. Opinnäytetyön toiminnallisen osuuden tavoite eli kehitystehtävä oli toteuttaa sosiaalisen kuntoutuksen yksilöllisten työskentelymenetelmien infopaketti sosiaalisen kuntoutuksen tiimin työntekijöiden käyttöön. Infopaketin tiedonhankinta toteutin laadullisen tutkimuksen haastattelemalla sosiaalisen kuntoutuksen tiimin jäseniä. Opinnäytetyön työnkehityksellisen otteen tarkoituksena oli tuoda työntekijöiden tietoon ja käyttöön heille mahdollisesti uusia menetelmiä tai ideoita, käytettäväksi sosiaalisen kuntoutuksen yksilötyöskentelyssä. Toiminnallisen opinnäytetyön osuuden tarkoituksena oli infopaketin valmistamisen lisäksi jalkauttaa infopaketin sisältö työntekijöiden käyttöön siten, että infopaketin sisältöä käsiteltiin ja uusia menetelmiä harjoiteltiin työntekijöiden kanssa erillisessä tiimin kokoontumisessa ja sen sisältöä voitaisiin hyödyntää tulevan toiminnan suunnittelussa.

2.1 Toimeksiantaja Espoon aikuissosiaalityö

Toteutin opinnäytetyön omalle työnantajalle Espoon kaupungille. Työn tilaaja oli Espoon kaupungin aikuissosiaalityön sosiaalisen kuntoutuksen tiimi. Espoon kaupunki on osa Espoo-konsernia (Espoo 2020b). Espoon sosiaali- ja terveystoimi jakautuu eri toimialoihin, jotka ovat perhe- ja sosiaalipalvelut, terveyspalvelut, vanhusten palvelut, talous ja hallinto sekä viestintä (Espoo 2020c). Espoon sosiaali- ja terveystoimeen kuuluvassa Espoon aikuissosiaalityössä tehdään työtä asiakkaiden kanssa, joilla on vaikeuksia eri elämäntilanteissa. Asiakkaiden ongelmat voivat liittyä toimeentuloon, talouteen, asumiseen, toimintakykyyn tai hyvinvointiin. Sosiaalityön asiakkuus on suunnitelmallista, perustuu palvelutarpeen arviointiin ja asiakassuunnitelmaan ja on määräaikaista. (Espoo 2020d.)

2.2 Espoon aikuissosiaalityön sosiaalinen kuntoutus

Espoon aikuissosiaalityön sosiaalisen kuntoutuksen tiimi tarjoaa sosiaalista kuntoutusta palveluna 30 - 65 -vuotiaille asiakkaille. Espoon Kipinäksi nimetyssä sosiaalisen kuntoutuksessa työskennellään ryhmissä tai yksilöllisesti. Erilaiset ryhmät tarjoavat toimintaa ja vertaistukea.

Yksilötyössä suunnitella räätälöidysti asiakkaan tilanteen pohjalta kokonais kuntoutusta, ja se voi myös yhdistyä ryhmätoimintaan. Sosiaalisen kuntoutuksen muita työmuotoja ovat kokemusasiantuntijan palvelut silloin kun asiakkaat tarvitsevat tukea talouteen liittyvissä kysymyksissä. Kehittäjäasiakasryhmissä kehitetään sosiaalisen kuntoutuksen toimintaa ja Kipinäpalvelukahvelissa on mahdollista saada sosiaaliohjaajan tai vertaispalveluohjaajan neuvontaa. Lisäksi sosiaalinen kuntoutus on jalkautunut terveysasemille, jossa voi tavata sosiaaliohjaajan. Vertaispalveluohjaajat, Fattaluudat, ovat myös osa sosiaalisen kuntoutuksen kokonaisuutta, heidän tehtäviinsä kuuluu esimerkiksi vertaisavun tarjoaminen eri palveluissa asioimiseen. Sosiaalisen kuntoutuksen ryhmiin osallistujille annetaan Kaikukortti, jonka avulla pääsee Espoossa ilmaiseksi erilaisiin kulttuurisiin tapahtumiin ja paikkoihin. Sosiaalisen kuntoutuksen tavoitteena on edistää räätälöidysti asiakkaan tilannetta. Tiimi koostuu sosiaalisen kuntoutuksen sosiaaliohjaajista, ryhmätoimintojen koordinaattorista, kokemusasiantuntijasta ja johtavasta sosiaalityöntekijästä. (Espoo 2020a.)

Espoon sosiaalisen kuntoutuksen tiimissä työskentely on kehittynyt vuosien aikana, periaatteena on ollut pienet kokeilut. Verkostoituneen suunnittelun tuloksena on kehittynyt Kipinäryhmän toiminta, jonka toiminnassa on mukana alusta lähtien ollut kolmannen sektorin toimijat ja asiakkaat. Sosiaalisen kuntoutuksen tiimin toiminnan periaatteita ovat matala kynnys osallistumiseen, kokeileva kehittäminen, kolmannen sektorin kanssa tehtävä yhteistyö, jalkautuminen palveluiden ja ihmisten luokse, yhdessä espooalaisten kanssa työskentely ja oppiminen sekä tiedottaminen. (Espoon Kipinän tarina 1.0, 4 - 5.)

3 Sosiaalinen kuntoutus

Tässä luvussa kerron sosiaalisesta kuntoutuksesta, sen taustasta, teoriasta ja tavoitteista. Sosiaalisen kuntoutuksen lähtökohtia on tarpeellista selvittää, jotta voidaan muodostaa käsitystä sosiaalisen kuntoutuksen yksilötyön menetelmistä.

3.1 Sosiaalisen kuntoutuksen taustaa

Sosiaalisen kuntoutuksen juuret ovat historian yhteiskunnallisissa lähtökohdissa. Alkaen jo 1800-luvun lopusta ja 1900-luvun alusta teollistumisen ja kaupungistumisen myötä työntekoa arvostettiin, mutta sairaisiin ja vammaisiin ei tuohon aikaan kiinnitetty paljon huomiota. Käytännössä tuolloin muuttuvassa yhteiskunnassa arvostettiin työntekoa mutta samaan aikaan osalle ihmisistä toimeentulo jäi hyvin vähäiseksi. Tuohon ajankohtaan voidaan tunnistaa vaivashoitoasetuksia, jotka muuttivat muotoaan vuosikymmenten aikana. (Väisänen 2018, 21 - 27.)

Kuntoutustoiminnan ammatillistuminen lisääntyi toisen maailmansodan aikana ja sen jälkeen, jolloin kuntoutustoiminta kehittyi sosiaali- ja terveysaloilla. Myöhempinä vuosikymmeninä sosiaalista kuntoutusta voidaan kuvata osaksi kuntoutusjärjestelmää, joka koostui sosiaalisen kuntoutuksen lisäksi lääkinnällisestä, ammatillisesta ja kasvatuksellisesta kuntoutuksesta. Kuntoutusjärjestelmän eri osa-alueiden painotus on vaihdellut eri vuosikymmenten aikana ja rajat eri osa-alueiden välillä ovat olleet häilyviä. Sosiaalinen kuntoutus on kuitenkin nähty omana asiantuntija-alueenaan, jossa sosiaalityö on ollut tärkeä yhteistyötaho esimerkiksi työterveyshuollon tai koulutoimen kanssa. Sosiaalinen kuntoutus on linkittynyt aiemmin esimerkiksi vammaisen tai kuntoutettavan työ- ja toimintakyvyn vahvistamiseen tai ammatilliseen kuntoutukseen. 1980-luvun loppupuolella ja 1990-luvun alkupuolella keskusteltiin siitä, mikä on lääkinnällistä ja mikä sosiaalista kuntoutusta. Sosiaalinen kuntoutus nähtiin jo tuolloin prosessina, jonka tavoitteena on toimintakyvyn saavuttaminen siten, että henkilö voi suorittaa erilaisista sosiaalisista tilanteista ja osallistua yhteiskuntaan. (Väisänen 2018, 21 - 27.)

3.2 Sosiaalisen kuntoutuksen määrittelyä

Sosiaalinen kuntoutus on määritelty ensikertaa sosiaalihuoltolaissa 2015. Sosiaali- ja terveysministeriö on julkaissut sosiaalihuoltolain soveltamisoppaan, jossa se määrittää suuntaviivat sosiaalisen kuntoutumisen toteuttamiselle. (Sosiaalihuoltolain soveltamisopas 2017, 56 - 58.) Sosiaali- ja terveydenhuollon alainen SOSKU -hanke on kehittänyt sosiaalista kuntoutusta vuosina 2015-2018 (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2020a).

Vuonna 2017 toteutetun kuntakyselyn tulosten perusteella sosiaalisen kuntoutuksen toteuttaminen vaihteli suuresti eri kuntien välillä. Yleensä kunnissa nähdään sosiaalinen kuntoutus monipuolisesti osaksi sosiaali-, terveys-, päihde-, mielenterveys- ja työllisyyspalveluita. Sosiaalinen kuntoutus toteutetaan moniammatillisesti yhdessä sosiaalityön, sosiaaliohjauksen ja neuvonta- ja ohjauspalvelun sekä aktivoinityön kokonaisuutena, joka perustuu asiakkaan tarpeisiin. Vaikka sosiaalinen kuntoutus voidaan toteuttaa kunnissa eri tavoin, pyritään sillä kuitenkin erityisesti edistämään sosiaalista toimintakykyä. Työmuotoina ovat olleet yksilötyö, ryhmätoiminta ja vertaistuki. (Karjalainen, Kuusio, Puromäki & Tuusa 2017, 4.)

Sosiaali- ja terveysministeriö määrittelee sosiaalista kuntoutusta siten, että se on sosiaalipalvelu, jossa kokonaisvaltaisesti selvitetään asiakkaan toimintakyky ja kuntoutuksen tarve. Sosiaalinen kuntoutus ei ole vain yksittäinen palvelu, vaan se on osa monialaista kuntoutusjärjestelmää, ja sosiaaliseen kuntoutukseen yhdistetään tarvittaessa päihde- ja/tai mielenterveyshoito sekä muut tarpeelliset palvelut. Palvelun tavoitteeksi nimetään esimerkiksi päihteen arki tai arkielämän taitojen oppiminen. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2020a.)

Edellä esitetyn perusteella voidaankin todeta, että sosiaalinen kuntoutus on toiminta tai palvelu, jolle on ollut tarvetta jo vuosikymmenien ajan. Sosiaalisen kuntoutuksen toteutus on ollut ja on edelleen monipuolista ja vaihtelevaa riippuen sen järjestäjästä. Sosiaalisen

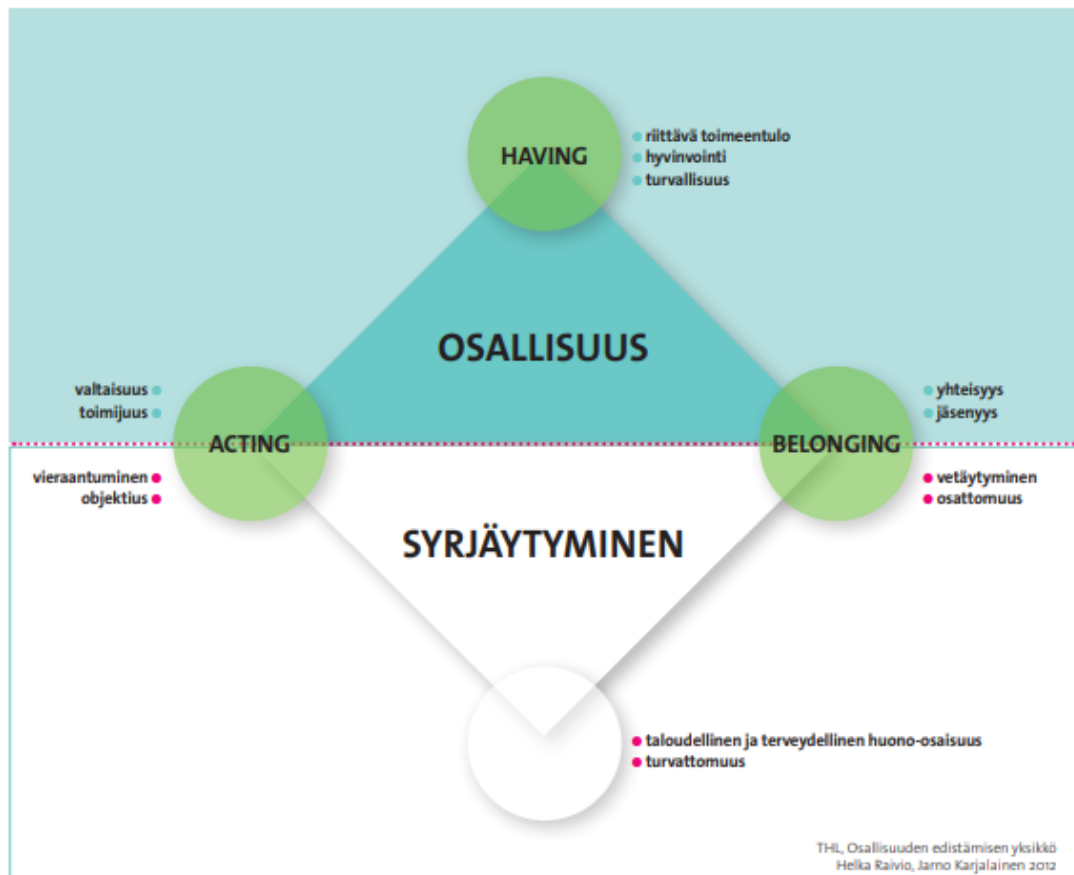
kuntoutuksen keskeisiä teemoja ovat kuitenkin olleet koko ajan sosiaalisen toimintakyvyn kuntoutuminen ja osallisuus yhteiskuntaan. Opinnäytetyön edistymisen kannalta on tärkeää selvittää seuraavaksi tarkemmin sosiaalisen kuntoutuksen tavoitteiden taustalla vaikuttavia teorioita osallisuudesta, syrjäytymisestä ja sosiaalisesta toimintakyvystä.

3.3 Osallisuus ja syrjäytyminen

Sosiaalisen kuntoutuksen tavoitteiksi on sosiaalihuoltalaissa määritelty osallisuuden edistäminen, syrjäytymisen torjuminen ja sosiaalisen toimintakyvyn vahvistaminen (Sosiaalihuoltolaki 17/1301). Koska tavoitteet määrittävät sen, mihin sosiaalisella kuntoutuksella pyritään, on tärkeää ensin selvittää tavoitteiden taustalla olevaa teoriapohjaa. Esittelen seuraavaksi osallisuuden ja syrjäytymisen teoreettista taustaa, jonka jälkeen kerron sosiaalisesta toimintakyvystä.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos määrittelee julkaisemassaan työpaperissaan osallisuutta siten, että henkilö on osallinen silloin kun tämä pystyy liittymään erilaisiin hyvinvoinnin lähteisiin ja elämän merkityksellisiin vuorovaikutussuhteisiin sekä voi vaikuttaa omaan elämänsä mahdollisuuksiin, toimintoihin, palveluihin ja joihinkin yhteisiin asioihin. Hyvinvoinnin lähteet voivat olla aineellisia mahdollisuuksia, kuten esimerkiksi palkkatulo tai asuminen, aineettomia kuten esimerkiksi luovuus tai jotain niiden väliin sijoittuvaa, kuten luonto. (Isola ym. 2017, 3.) Osallisuus siis voidaan ymmärtää siten, että ihmisellä on kokemus siitä, että hän on osallinen jossakin hänelle merkityksellisessä asiassa ja hänellä on kokemus siitä, että hän voi vaikuttaa omiin asioihin. Osallisuuden kokeminen on kuitenkin subjektiivinen kokemus, ja sitä on toisaalta vaikea määritellä.

Osallisuuden, syrjäytymisen ja sosiaalisen toimintakyvyn voidaan ajatella liittyvät hyvinvointiin tai sen puutteeseen. Erik Allardt on esittänyt teoksessaan ”Hyvinvoinnin ulottuvuuksia” teorian hyvinvoinnin ulottuvuuksista, jossa ihmisen kokemus tarpeiden tyydyttämisestä vaikuttaa hänen kokemaansa hyvinvointiin. Allardt (1974, 32 - 47) esitteli kolme eri perusluokkaa tarpeille, jotka ovat ”having”, ”Loving” ja ”Being”. ”Having” luokassa tarpeet liittyvät elämän fysiologisten tarpeiden täyttymiseen, kuten ravinnon saantiin ja asumiseen, ”Loving”-luokan tarpeet liittyvät tarpeeseen kuulua johonkin ja ”Being” tarkoittaa itsensä toteuttamista (Allardt 1974, 32 - 47). Raivio ja Karjalainen (2013, 16 - 17) ovat kuvanneet osallisuutta perustuen Allardtın esittämään teoriaan sekä hahmottaneet siihen liittyviä vastapareja. Kuvion mukaisesti voidaan ajatella, että osallisuuden kokemukseen vaikuttavat kolme eri osaa-aluea, joista jokin osa-alue saattaa toteutua vähemmän kuin toinen ja siten vajuus jollakin osa-alueella tarkoittaa sitä, että osallisuus ei täysin toteudu (kuvio 1). (Raivio & Karjalainen 2013, 16 - 17)

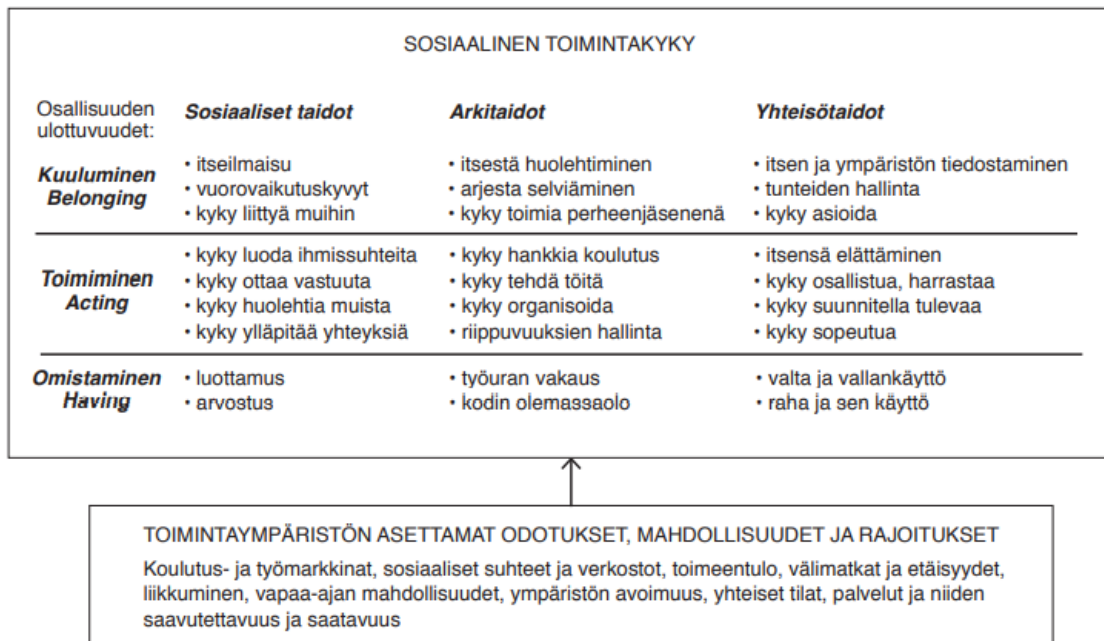

Kuvio 1: Osallisuus ja syrjäytyminen

Yksinkertaistaen osallisuuden vastavoima on syrjäytyminen. Osallisuutta voidaan kokea toimijuuden, toimeentulon tai yhteisöön kuulumisen kautta. Nämä kolme osa-alueita muodostavat kokemuksen osallisuudesta, ja vastaavasti, mikäli näillä osa-alueilla on puutetta, voidaan kokea syrjäytymistä.

3.4 Sosiaalinen toimintakyky

Sosiaalista toimintakykyä voidaan kuvata siten, että se tarkoittaa henkilön kykyä olla osallinen ja kykyä toimia yhteisöissä. Sen voidaan myös ajatella tarkoittavan hyvinvointia ja arjen ja elämänhallinnan edistämistä. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2020d.) Sosiaalisen kuntoutuksen tavoite on vahvistaa henkilön elämänhallinnan kykyä eri osa-alueilla, joita voidaan kuvata kolmessa eri ryhmässä; sosiaaliset taidot, arkitaidot ja yhteisötaidot. Näitä erilaisia elämäntaitoja voidaan myös kutsua toimintavalmiudeksi. Sosiaalinen kuntoutus voidaan myös nähdä aikuisuuden oppimistehtävänä, jossa voidaan alla olevan kuvion mukaisesti kuvata, millaisia erilaisia taitoja eri elämän alueisiin sisältyy (kuvio 2). (Ravio 2018a; Raivio 2018b, 113)

Kuvio 2: Sosiaalinen toimintakyky

Sosiaalinen toimintakyky voisi yksinkertaistaen tarkoittaa kykyä olla sosiaalinen tai osallinen. Sosiaalisen kuntoutuksessa kuntoutetaan yllä olevan kuvion mukaisesti erilaisia asioita. Kuntouttamalla esimerkiksi arkitaitoja vahvistetaan osallisuuden ulottuvuuksista kuulumista. Jos halutaan vahvistaa osallisuuden toimijuuden ulottuvuutta, voidaan kuntouttamista kohdistaa esimerkiksi koulutuksen hankkimiseen tai kykyyn harrastaa. Tämä kaikki vahvistaa sosiaalista toimintakykyä.

3.5 Sosiaalisen kuntoutuksen menetelmät

Sosiaalihuoltolaki määrittelee sosiaalisen kuntoutuksen sisällöksi seuraavat osa-alueet:”

1. sosiaalisen toimintakyvyn ja kuntoutustarpeen selvittäminen;
2. kuntoutusneuvonta ja -ohjaus sekä tarvittaessa kuntoutuspalvelujen yhteensovittaminen;
3. valmennus arkipäivän toiminnoista suoriutumiseen ja elämänhallintaan;
4. ryhmätoiminta ja tuki sosiaaliin vuorovaikutussuhteisiin;
5. muut tarvittavat sosiaalista kuntoutumista edistävät toimenpiteet” (Sosiaalihuoltolaki 17/1301).

Sosiaalihuoltolain mukaisesti sosiaalisen kuntoutuksen sisältö on monipuolista, ja siinä käytettävät menetelmät voivat olla joko yksilö- tai ryhmämuotoisia. Sosiaalihuoltolain soveltamisoppaassa kuvataan sosiaalisen kuntoutuksen yksilöllisen tuen yhdistyvän toiminnallisuuteen, jossa tavoitteena voi olla esimerkiksi päihteetön arjen hallinta, työllistyminen tai tuki

ryhmään osallistumiseen. Sosiaalisen kuntoutuksen välineiksi oppaassa nimetään psykososiaalinen tuki ja lähityö, asioiden harjoittelu tai lähityö, joka tarkoittaa esimerkiksi kotikäyntejä tai asiakkaan rinnalla kulkeminen. Ryhmämuotoinen toiminta voi olla esimerkiksi toiminnallinen ryhmä, vertaistuki-ryhmä tai työtoiminta. Sosiaalisen kuntoutuksen menetelmien taustalla vaikuttaa ymmärrys siitä, että asiakastilanteet ovat syntyneet pitkällä aikavälillä, jolloin niiden korjaaminen vaatii pitkäkestoista ja kokonaisvaltaista asiakastyötä. (Sosiaalihuoltolain soveltamisopas 2017, 56 - 57.)

Sosiaalista kuntoutusta toteutetaan kunnissa eri tavoin ja käytössä on eri menetelmiä. Vuonna 2016 tehdyn kuntakyselyn mukaan yleisimpiä tuolloin kunnissa käynnissä olleita työmenetelmiä olivat ”sosiaalialan ammattilaisen tarjoama tehostettu tuki ja ohjaus, ryhmätoiminta ja sosiaalisten vuorovaikutussuhteiden edistäminen, sekä elämänhallinta ja suoriutuminen arkipäivän toiminnoista. Usein mainittiin myös kuntouttava työtoiminta, työkokeilut, työpajat, vertaistuki ja kotiin vietävät palvelut”. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2020.)

4 Sosiaalialan asiakastyö ja siinä käytetyt menetelmät

Tässä luvussa selvitän tarkemmin sitä, mitä tarkoitetaan sosiaalialan asiakastyöllä ja mitä menetelmiä siinä käytetään. Sosiaalialan asiakastyön ja siinä käytettävien menetelmien kuvaaminen yleisesti on oleellista, koska sosiaalinen kuntoutus on yksi osa sosiaalialan asiakastyötä. Aloitan luvun esittämällä ensin, mitä tarkoittaa sosiaalialan asiakastyö yleisesti ja ketkä asiakastyötä tekevät. Sosiaalialan asiakastyöntekijöiden tarkastelu on tärkeää, koska sosiaalialan työntekijöillä on erilaisia tehtäviä ja velvollisuuksia riippuen ammattinimikkeestä ja koulutuksesta.

Tämä opinnäytetyö on rajattu aikuissosiaalityöhön, joten edellä esitettyjen teemojen jälkeen kuvailen aikuissosiaalityön asiakasryhmää. Tämän luvun loppuosassa kuvaan sosiaalialan asiakastyön menetelmiä. Olen käyttänyt asiakastyön työmenetelmien ryhmittelyssä tukena Terttu Sayedin ja Pirjo Näkin toimittamaa teosta, jossa kuvataan sitä, kuinka sosiaalialan asiakastyössä yhdistyvät erilaiset työorientaatiot, työmenetelmät sekä asiakkaiden ohjaaminen. Noudatan menetelmien ryhmittelyssä heidän näkemystään siitä, että ohjaus on sosiaalialan yksi työmenetelmä. (Näkki & Sayed 2015, 3 - 8) Toisena teoksena työmenetelmien ryhmittelyssä olen käyttänyt Eija Raatikaisen, Anne Rahikan, Tuula Saarnion ja Päivi Vepsän kirjoittamaa teosta ”Ammattina sosionomi”, jossa on kuvattu toiminnallisia ja luovia työmenetelmiä (Raatikainen, Rahikka, Saarnio & Vepsä 2019, 156). Edellä esitetyn perusteella tässä opinnäytetyössä jaotellaan sosiaalialan asiakastyön menetelmät siten, että ne jakautuvat ohjaukseen sekä luoviin ja toiminnallisiin menetelmiin, jossa luovat ja toiminnalliset esitetään yhtenä kokonaisuutena ja ohjaus tarkentuu sosiaaliohjaukseksi.

Menetelmällisyys eli metodisuus tarkoittaa sitä, että jokin ongelma pyritään ratkaisemaan järjestelmällisesti ja suunnitelmallisesti tietyllä tavalla siten, että sitä voidaan opettaa ja sen käyttöä voidaan soveltaa samantyyppisissä tilanteissa uudestaan eri ympäristöissä. Sosiaalialan menetelmällisyydestä on kuitenkin erilaisia käsityksiä ja niillä on erilaisia tiedollisia ja teoreettisia suuntauksia. (Kananoja 2017, 179.)

4.1 Sosiaalialan asiakastyö

Suomen lainsäädännössä on luotu perustus sille, miksi ja miten sosiaalialan asiakastyötä tehdään. Suomen perustuslaissa on säädetty ihmisten yhdenvertaisuudesta, ja siitä että ketään ei saa asettaa eri asemaan esimerkiksi terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella (Suomen perustuslaki 6/731). Perustuslakiin (19/731) on kirjattu, että julkisen vallan tulee turvata, että jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut. Sosiaalihuoltolaissa on säädetty, että sosiaalipalveluita tulee järjestää esimerkiksi tukemaan henkilön jokapäiväistä selviytymistä, torjumaan syrjäytymistä ja edistämään osallisuutta tai muuta mm. sosiaalisen tai kognitiivisen tuen tarvetta (Sosiaalihuoltolaki 11/1301). Sosiaalityön perustana on siten ihmisten perusoikeuksien toteuttaminen siten, että myös vaikeimmassa asemassa olevat kansalaiset saavat tarvitsemana avun ja tuen esimerkiksi työllistymiseen, toimeentuloon tai muun hyvinvoinnin ja osallistumisen edistämiseen (Sosiaali- ja terveysministeriö 2020b).

Yleisellä tasolla sosiaalialan asiakastyön tavoitteena on edistää ihmisten ja yhteisöjen osallisuutta, ennaltaehkäistä ongelmia, etsiä erilaisia ratkaisuja, arvioida ja tehdä seurantaa sekä edesauttaa heikoimmassa asemassa olevia. Sosiaalialan yksittäisen asiakkaan kohdalla voidaan sanoa, että kyse on muutostyöstä, jossa työntekijä tukee ja auttaa asiakasta haasteellisessa elämäntilanteessa. Pohjimmiltaan sosiaalialan asiakastyön tavoite on edistää asiakkaan hyvinvointia. Sosiaalialan asiakastyön sisältö voi vaihdella riippuen asiakkaan tilanteesta, jolloin se voi olla esimerkiksi kuntouttavaa tai ehkäisevää asiakastyötä. Sosiaalialan asiakastyön tekijöiden työtä ohjaa ammattieettiset ohjeet ja arvot sekä sosiaalihuollon yleiset periaatteet. (Raatikainen ym.2019, 89.)

Sosiaalialan asiakastyössä toteutetaan yhtäältä sosiaalihuoltolain mukaisesti asiakkaiden tarpeisiin vastaamista mutta samanaikaisesti myös pyritään aikaansaamaan muutosta asiakkaiden vaikeisiin elämäntilanteisiin ja ongelmiin (Raunio 2009, 102). Asiakaskohtaamiset tapahtuvat yleensä työntekijän ja asiakkaan kahdenkeskeisissä tapaamisissa. Näitä ohjauksen vuorovaikutustilanteita voidaan tarkastella eri lähestymistapojen kautta, joita esitän tarkemmin luvussa viisi.

4.2 Sosiaalialan ammattihenkilöstön osaamisalueet

Sosiaalialalla asiakastyötä tekevät laillistetut sosiaalihuollon ammattihenkilöt, joiden ammattinimike voi olla sosiaalityöntekijä, sosionomi, geronomi tai kuntoutuksen ohjaaja sekä nimikesuojatut sosiaalihuollon ammattihenkilöt, jotka voivat olla lähihoitajia, kodinhoitajia tai kehitysvammaisten hoitajia (Valvira 2020).

Tämä opinnäytetyö käsittelee sosionomin tekemää asiakastyötä. Sosionomin työ eroaa sosiaalityöntekijän työstä esimerkiksi siten, että sosiaalityöntekijälle on sosiaalihuollon ammattihenkilöistä säädettyssä laissa kirjattu erityinen velvollisuus sosiaalityön ammatillisesta johtamisesta, asiakas- ja asiantuntijatyöstä sekä sen vaikutusten seurannasta ja arvioinnista (Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöstä 9/2015). Sosionomin koulutuksella työskennellään käytännön työelämässä erilaisilla ammattinimikkeillä riippuen palvelusektorista, ammattinimikkeenä voi olla esimerkiksi ohjaaja, perhetyöntekijä, palveluohjaaja tai asumisneuvoja (Raatikainen ym. 2019, 74 - 75)

4.3 Aikuissosiaalityön asiakkaat

Sosiaalityön asiakkailla on yleensä monenlaisia tarpeita liittyen etenkin toimeentuloon, kuntoutumiseen, työllistymiseen tai yleensä muihin hyvinvointia tai osallisuutta edistäviin asioihin (Sosiaali- ja terveysministeriö 2020c). Aikuissosiaalityön asiakkaiden kohtaamisessa tuen tarpeet voivat muodostua äkillisestä elämäntilanteen muutoksesta tai toistuvista ongelmista. Aikuissosiaalityön asiakkaat tarvitsevat tukea, kannattelua ja voimaantumista esimerkiksi mielenterveyteen, elämänhallintaan, toimintakykyyn, työhön tai asumiseen liittyvissä asioissa. (Aikuissosiaalityö 2020). Aikuissosiaalityön asiakkaat ovat aikuisia, joista jokaisella on yksilöllinen syy aikuissosiaalityön asiakkuudelle, eikä asiakkaista voi siten puhua yhtenä yhteisenä joukkona. Aikuissosiaalityön asiakkuuden kesto vaihtelee myös yhdestä tapaamisesta useisiin vuosiin. (Jokinen 2016, 138 - 139.)

4.4 Ohjaus menetelmänä

Sosiaalialan asiakastyön ohjaus voidaan määritellä eri tavoin. Eräs tapa määrittää ohjaus on tarkoittaa sillä palvelua, jota kuntalaisille tulee sosiaalihuoltolain kuudennen pykälän mukaisesti järjestää (Sosiaalihuoltolaki 6/1301). Ohjaus voidaan myös määritellä siten, että se on lähestymistapa tai työmenetelmä. Kun ohjauksesta puhutaan lähestymistapana, tarkoitetaan silloin tapaa, jolla asiakas kohdataan. Lähestymistapaan vaikuttavat ajattelumallit, vuorovaikutusorientaatiot ja ohjauksen prosessin eteneminen. Kun ohjaus määritellään työmenetelmänä, tarkoitetaan sillä interventiota, toimintatapaa tai työvälinettä. (Sayed 2015, 8.)

Ohjausta voidaan määritellä myös siten, että se tarkoittaa tilannetta, jossa työntekijä auttaa asiakasta tutkimaan ja löytämään ratkaisuja omaan elämäntilanteeseensa. Ohjaustilanteessa

työntekijä kiinnittää huomiota elämänmuutosten ja siirtymien merkitykseen asiakkaan elämässä. (McLeod 2013, Paynen 2020, 38 mukaan.) Onnismaa (2003, 7-9) on todennut, että koska ohjauksen määrittäminen on vaikeaa, on se helpompi määrittellä kuvaamalla se siten, mitä se ei ole; ohjaus ei ole opetusta, terapiaa tai tieteenala.

4.5 Toiminnalliset ja luovat menetelmät

Sosiaalialan asiakastyössä voidaan hyödyntää toiminnallisuutta ja luovuutta. Toiminnallista menetelmää tai työtapaa voidaan hyödyntää silloin, kun etsitään toisenlaisia asiakkaan kohtaamistapoja. Toiminnallisuuden kautta työntekijän on mahdollisuus luoda erilainen yhteys asiakkaaseen. Toiminnallisia menetelmiä voidaan hyödyntää esimerkiksi silloin, kun työskennellään ja jäsennetään asiakkaan ongelmaa tai kun asiakas pyrkii tekemään näkyväksi omia tunteitaan tai näkemyksiään. (Raatikainen ym. 2019, 156-157.)

Luovuus on ihmisen synnynnäinen ominaisuus, joka tulee esille ongelmien ratkaisemisessa tai taiteellisena toimena. Luovuus voi olla työntekijän voimavara asiakastyöskentelyssä ja menetelmät voivat tulla avuksi silloin, kun esimerkiksi halutaan parantaa viestintää työntekijän ja asiakkaan välillä. Luova toiminta voi tuoda asiakkaan tilannetta esille uudella tavalla tai olla apuna ymmärtämään asiakasta paremmin, jos esimerkiksi työntekijällä ja asiakkaalla ei löydy yhteistä kieltä. Luovaa toimintaa voidaan hyödyntää myös esimerkiksi silloin, kun halutaan työstää asiakkaan historiassa olevia asioita tai miettiä tulevaisuuden näkymiä. (Raatikainen ym. 2019, 156.)

Luovien ja toiminnallisten menetelmien käyttämisen tarkoitus on voimaannuttaa asiakasta edistämällä ja tukemalla asiakasta ilmaisemaan itseään niissä tilanteissa, joissa ei asiakas ei löydä sanoja kuvaamaan omaan elämäntilannettaan tai hänellä on esimerkiksi vaikeita tai raskaita elämäkokemuksia. Luovien ja toiminnallisten menetelmien käyttö haastaa myös työntekijää kohtamaan asiakas aidosti. (Päihdelinkki 2020.)

Luovien ja toiminnallisten menetelmien tarkka määrittely on haastavaa. Esimerkiksi Päihdelinkki kuvaa sivustollaan ”luovat, toiminnalliset ja ilmaisevat toimintamuodot”, ja teoksessa ”Ammattinana sosionomi” kirjoittajat kuvaavat ”toiminnallisia työtapoja” ja ”toiminnallisia menetelmiä” jossa tarkoitetaan menetelmää silloin, kun asiakas itse voi osallistua tekemiseen. Edellä esitetyn perusteella olen päätenyt tässä opinnäytetyössä käsittelemään ”luovat ja toiminnalliset menetelmät” yhtenä kokonaisuutena, jossa ei oteta kantaa siihen, onko luova tai toiminnallinen menetelmä jotakin sellaista, joka on työtapaa vai menetelmä. Perustelen valintaani myös sillä, että menetelmän ja työtapojen määrittäminen on usein tulkintakysymys, jossa riippuen perusteluista, menetelmä voidaan todeta työtapaksi ja päinvastoin.

5 Sosiaaliohjauksen teoreettinen tausta ja siinä käytettäviä työotteita

Tässä luvussa kerrotaan sosiaaliohjauksesta ja siinä käytettävien työotteiden teoreettisista lähtökohdista. Teoreettisten lähtökohtien kuvaaminen on tärkeää, jotta voidaan ymmärtää, mihin sosiaalisen kuntoutuksen yksilötyön menetelmät, ja niiden soveltaminen perustuu. Tässä opinnäytetyössä sosiaalisen kuntoutuksen yksilötyön menetelmät on jaettu sosiaaliohjaukseen sekä luoviin ja toiminnallisiin menetelmiin. Luvun alkuosassa kuvaillaan sosiaalityön ja sosiaalipedagogiikan keskeisiä teorioita. Tämän jälkeen kuvaillaan yleisimpiä sosiaaliohjauksen työotteita. Luvun lopussa kuvaillaan vuorovaikutuksen merkitystä sosiaaliohjauksessa.

5.1 Sosiaaliohjauksen määrittelyä

Sosiaaliohjaus tarkoittaa sosiaalialan ammattilaisen tekemää työtä, ja sen teoreettinen viitekehys rakentuu sosiaalityön ja ohjauksen keskeisistä teorioista. Ohjauksen teoreettinen kuvaus on esitetty edellisessä luvussa. On todettava, että sosiaaliohjauksen teoreettista taustaa on arvosteltu heikoksi, eikä sillä ole omaa teoriaa. (Helminen 2015, 25; Raatikainen ym. 2019, 122.)

Sosiaalihuoltolaki kuvaa sosiaaliohjauksen neuvonnaksi, ohjaukseksi ja tueksi palveluiden käytössä sekä eri yhteistyötahojen ja tukien yhteensovittamiseksi. Lain mukaisesti sosiaaliohjauksen tavoitteena on ”hyvinvoinnin ja osallisuuden edistäminen vahvistamalla elämänhallintaa ja toimintakykyä”. (Sosiaalihuoltolaki 16/1301.) Sosiaaliohjaus on tavoitteellista työtä, jossa pyritään auttamaan asiakasta. Sosiaaliohjaus perustuu asiakkaan kohtaamiseen aidosti, joka edellyttää työntekijältä vuorovaikutusosaamista. (Sosiaalihuoltolain soveltamisopas 2017, 55.)

5.2 Sosiaaliohjauksen teoreettisia lähtökohtia sosiaalityön teorioista

Sosiaalityön kansainvälisessä määrittelyssä todetaan että ”sosiaalityössä työskennellään ihmisten ja rakenteiden parissa elämän ongelmatilanteiden ratkaisemiseksi ja hyvinvoinnin lisäämiseksi” (Sosnet 2020). Suomessa sosiaalityöllä on pitkät perinteet kirkon tekemästä auttamistyöstä kuntien toteuttamaksi lakisääteiseksi sosiaalihuolloksi, lisäksi sosiaalityö on kulkenut vahvasti mukana myös terveydenhuollossa (Kananoja 2017, 27).

Sosiaalityön teorioissa on monia eri lähtökohtia. Yksi varhaisimpia sosiaalityön uranuurtajia oli Mary Richmond (1861 - 1928), joka esitti näkemyksen ”ihmisestä tilanteessaan”, johon perustuu yksilötyön ”case work” -menetelmä. Teoriamallin taustalla vaikuttaa ajatus siitä, että asiakkaan kanssa kartoitetaan ja analysoidaan haastava tilanne suhteessa asiakkaan persoonallisuuden ja tämän ympäristön sosiaalisiin tekijöihin. Asiakkaan tilanteesta tehdyn analyysin jälkeen työntekijä yhdessä asiakkaan kanssa etsii ratkaisuja tämän ongelmiin. (Rauhala & Harrikari 2020, 79 - 80.)

Malcolm Payne on kuvannut sosiaalityön koostuvan kolmesta eri osa-alueesta; sosiaalityön teoriasta, sosiaalityön periaatteista ja sosiaalityön harjoittamisesta. Payne (2020,2) kuvaa teoksessaan sitä, kuinka kolme edellä mainittua osa-alueetta vaikuttavat työntekijän työssä koko ajan monimutkaisella tavalla. (Payne 2020, 2.) Yksi sosiaalityön periaatteista on ihmisarvon kunnioittaminen. Tämä kunnioittaminen näkyy työntekijän tekemässä sosiaalialan työssä siten, että työntekijä pyrkii ymmärtämään asiakasta ja myös osoittamaan asiakkaalle ymmärrystä siten, että se vahvistaa ja tukee asiakasta. (Raunio 2009, 104 - 105.) Psykososiaalinen auttaminen liittyy läheisesti sosiaalityöhön. Sosiaalityöhön liittyy myös ajatus asiakkaan tukemisesta, joka edellyttää sosiaalisten ja vuorovaikutustaitojen kehittämistä. (Mäntysaari 2016.)

5.3 Sosiaalipedagogiikan lähestymistapojen hyödyntäminen sosiaaliohjauksessa

Sosiaalipedagogiikassa yhdistyy yhteiskunnallinen ja yhteisöllinen ajattelu kasvatukselliseen näkökulmaan. Yhtenä sosiaalipedagogiikan perustehtävänä ajatellaan olevan ihmisen tukemisen siten, että tämä kasvaa sosiaalisesti omassa yhteisössä ja yhteiskunnassa. Toisena perustehtävänä nähdään sosiaalisten haasteiden kohtaaminen kasvatuksen avulla. Tämä tarkoittaa sitä, että kohderyhmänä ovat ihmiset, jotka ovat yhteiskunnassa huono-osaisia tai ovat joutuneet yhteiskunnassa eriarvoiseen asemaan. (Raatikainen ym. 2019, 100.)

Sosiaalipedagogiikka voidaan määritellä eri tavoin, koska käsitteet ja niiden tulkinta vaihtelevat, yleisellä tasolla voidaan kuvata, että sosiaalipedagogiikka voidaan jakaa germaanisen kielialueen ja romaanisen kielialueen sosiaalipedagogiikkaan. Romaanisella kielialueella voidaan puhua myös sosiokulttuurisesta innostamisesta. Sosiokulttuurisella innostamisella tarkoitetaan ihmisten innostamista osallistumaan ja vaikuttamaan yhteisöön ja yhteiskuntaan. (Raatikainen ym. 2019, 103 - 109.)

5.4 Asiakaskeskeinen työote

Asiakaskeskeinen työote, jonka Carl R. Rogers kehitti ensimmäisenä ohjaustyössä laajemmin käytettynä ohjauksen työotteena, korostaa henkilön näkemistä asiakkaana eikä potilaana. Ajatus perustuu psykologian teorioihin liittyen itsensä toteuttamiseen, sosiaalisiin suhteisiin ja persoonallisuuden muodostumiseen. Asiakaskeskeisessä työotteessa painotetaan asiakkaan itsemääräämisoikeutta ja asiakkaan oikeutta toteuttaa itseään. Työotteen tavoitteena on tukea asiakasta keskustelun avulla siten, että esimerkiksi asiakkaan itsetuntemus ja itsensä ilmaisu kehittyvät (Rogers 1976; McLeod 2009, Sayedin 2015, 12 mukaan)

Asiakaskeskeisessä työotteessa asiakkaan näkökulma muodostaa työn lähtökohdan. On kuitenkin syytä huomioida, että asiakaskeskeinen työote ei tarkoita samaa kuin asiakaskeskeinen palvelu, jossa palvelulla tarkoitetaan asiakkaan tarpeisiin vastaamista. Asiakaskeskeisyyden korostaminen työotteena tuo esille asiakkaan lähtökohdat ja tarpeet, mutta asettaa myös

työntekijälle haasteen omasta asemasta ja ammattilaisuudesta. (Mönkkönen 2007, 63 - 65.) Asiakaskeskeisessä työtöteessä työntekijä toimii siten asiakkaan kuuntelijana, ymmärtäjänä, rohkaisijana, auttajana ja tukijana. Työntekijä on kuitenkin asemansa puolesta myös tilanteessa, jossa joutuu pohtimaan, kuinka paljon tulee asiakasta ainoastaan ymmärtää ja kuunnella, ja toisaalta, minkä verran asiakkaan tilanteeseen voi tai tulee puuttua ammatillisesta näkökulmasta.

5.5 Ratkaisukeskeinen ja voimavarakeskeinen työote

Ratkaisukeskeinen työote syntyi Yhdysvalloissa 1980 -luvun lopulla. Ratkaisukeskeinen työote pohjautuu psykoterapiaan ja sen syntyyn vaikutti halu keskittyä löytämään asiakkaan voimavaroja ja mahdollisuuksia ongelmiin keskittymisen sijaan. Voimavarylähtöinen ajattelu tarkoittaa sitä, että asiakkaan ongelmien ratkaisemiseen löytyy asiakkaalta itseltään tarvittavat voimavarat, kyvyt ja resurssit. Sen uranuurtajana pidetty Milton H. Erickson kiteytti ratkaisukeskeisen työtöteen periaatteeksi ajatuksen siitä, että ”käytä sitä, mitä asiakkaalla on tarjottavana”. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että työntekijä kuuntelee asiakkaan ongelmia ja asiakkaan kanssa etsitään ratkaisuja niihin. Asiakkaan kanssa pyritään löytämään myös myönteisimpiä asioita ongelmien lisäksi, jolloin tavoitteena on herättää asiakkaassa toivoa tilanteen muuttumisesta. (Raatikainen ym. 2019, 110-111.)

Voimavarakeskeisessä ja ratkaisukeskeisessä työskentelyssä työntekijä tukee asiakasta löytämään omia mahdollisuuksiaan ja tunnistamaan omia arvojaan ja ajatuksiaan (Sayed 2015, 13-14). Tavoitteena on saada asiakas näkemään oma tulevaisuus valoisampana ja löytämään oman historia voimavarana (Raatikainen ym. 2019, 110-111). Voimavarakeskeinen ja ratkaisukeskeinen työote näkyy työntekijän tavassa työskennellä siten, että hän kuuntelee asiakasta ja tämän tarinaa, samanaikaisesti työntekijä pyrkii myös ohjaamaan asiakasta siten, että tämä alkaisi ymmärtämään itseään ja oman elämänsä tilanteita paremmin. Työskentelyn tavoitteissa tulee esille katseen suuntaaminen tulevaisuuteen ja toivon herättely, kun asiakkaan ymmärrys omista mahdollisuuksista selkenee ja hänelle muodostuu enemmän käsitystä siitä, mihin hän pyrkii.

5.6 Sosiodynaaminen työote

Sosiodynaaminen työote tarkoittaa sitä, että pyritään havainnoimaan, miten käsityksiä tai tulkintoja muodostetaan omasta identiteetistä, sosiaalisesta ympäristöstä tai yhteiskunnasta. Sosiodynaaminen näkökulma on kokonaisvaltainen työote, jossa pyritään ymmärtämään asiakkaan tapaa ymmärtää ja jäsentää ympäristöä ja omaa elämää. Sosiodynaamisen työtöteen taustalla vaikuttaa auttamisfilosofia, jossa pyritään etsimään keinoja, joilla asiakasta voidaan auttaa. (Peavy 2004, 19, 23.)

5.7 Narratiivinen työote

Narratiivisen työotteen tausta on sosiaalisessa konstruktivismissa (Morgan 2004, Sayedin 2015, 15 mukaan). Sosiaalinen konstruktionismi tiivistettynä tarkoittaa sitä, että sosiaalinen todellisuutemme muodostuu kielen ja sosiaalisuuden vaikutussuhteessa (KvaliMOTV 2020c). Narratiivisessa eli tarinallisessa lähestymistavassa nähdään ihminen aktiivisena toimijana ja tämän ihmiselämä aikaan ja paikkaan sidottuna prosessina, jota kuvaillaan kielellisesti. Narratiivisuudessa nähdään toiminnalle alku, keskivaihe ja loppu ja tarinaan liittyy ihmisen kokemukset yhtenäisenä tapahtumien ketjuna. Tapahtumilla nähdään erilaisia suhteita ja niihin liittyy erilaisia tunteita. (Hänninen 2003, 126-127.)

Narratiivisessa työotteessa asiakas voi tutkia omaa elämäntarinaansa ja siihen liittyviä vaikeita asioita sekä omia arvojaan. Kun asiakas ymmärtää omaa tarinaansa, hän voi ”uudelleenkirjoittaa” oman elämänsä tarinaa siten, että hän voi nähdä siinä hyviä asioita, mahdollisuuksia ja itsekunnioitusta. Narratiivisessa työotteessa ihmiset ja ongelmat erotetaan toisistaan jolloin ongelma ulkoistetaan ja asialle pyritään löytämään nimi. (Payne 2020, 84 - 85.) Narratiivinen työote antaa asiakkaalle ikään kuin mahdollisuuden tarkastella omaa elämäänsä ja siihen liittyviä asioita, miten hänen elämäänsä on vaikuttanut hänen sosiaalinen ympäristönsä ja arvonsa ja kerrottuaan tarinaansa hän pystyy muokkaamaan sitä kohti tulevaa ja löytämään sille uuden suunnan.

5.8 Monikulttuurinen työote

Monikulttuurinen työote, jota voidaan kutsua myös kulttuurisensitiiviseksi työotteeksi, tarkoittaa eri kulttuureista lähtöisin olevien ihmisten ohjaamista (Jamk 2020). Kulttuurisensitiivisessä työotteessa otetaan huomioon asiakkaan kulttuuriset lähtökohdat ja kunnioitetaan niitä (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2020c). Monikulttuurinen työote perustuu näkemykseen siitä, että ihminen on osa kulttuuria. Kulttuuri vaikuttaa siihen, millaiseksi ihmisen ajatusmaailma ja arvot muodostuvat. Kulttuurit voidaan jakaa yksilö- ja yhteisökulttuureihin. (Puukari & Korhonen 2013, 12-13.)

Asiakkaan ohjaamisessa on hyvä pyrkiä huomioimaan ihmisen elämäntilannetta kokonaisuutena. Seuraavien näkökulmien huomioiminen ohjauksessa on hyödyllistä: asiakkaan kokemukset ja tunteet, ajattelun ja kognitiivisuuden merkitys asiakkaalle, asiakkaan toiminnallisuus, asiakkaan sosiaaliset suhteet, asiakkaan kulttuurinen tausta, asiakkaan biologiset tekijät, asiakkaan hengellinen näkemys ja asiakkaan yhteiskunnallinen toimijuus. (Puukari & Korhonen 2013, 13 - 15.) Monikulttuurinen työote tarkoittaa sitä, että työntekijä ottaa huomioon asiakkaan taustan, mistä kulttuurista hän on lähtöisin, ja ymmärtää asiakkaan kulttuuristen lähtökohtien vaikutuksen. Työotteen soveltaminen tarkoittaa myös sitä, että työntekijä osaa nähdä asiakkaan tilanteessa yksilö- ja yhteisökulttuurin merkityksen.

5.9 Vuorovaikutus sosiaaliohjauksessa

Vuorovaikutus tapahtuu kahden ihmisen kohtaamisessa. Jokainen tuo kohtaamiseen oman tietonsa, persoonansa ja historiansa. Vaikka ihminen on yksilö, on hän kuitenkin osa jotakin sosiaalista kokonaisuutta. Työntekijän ja asiakkaan välisessä kohtaamisessa työntekijällä voi olla erilaisia työotteita, joiden mukaan hän kohtaa asiakkaan. Työntekijä voi kohdata asiakkaan esimerkiksi asiantuntijakeskeisesti, asiakaskeskeisesti tai dialogisesti. Asiantuntijakeskeinen vuorovaikutus tarkoittaa sitä, että asiakkaan tilanne määritellään ainoastaan asiakkaan tilanteen perusteella kuulematta asiakasta. Asiakaskeskeisyydellä tarkoitetaan sitä, että asiakasta kuunnellaan ja huomioidaan. Dialoginen vuorovaikutus tarkoittaa sitä, että kohtaamisessa kaksi tasavertaista henkilöä etsivät yhdessä ratkaisua asiakkaan tilanteeseen. (Mönkkönen 2007, 15 -18.)

Dialogisen vuorovaikutuksen yksi näkökulma on vastavuoroisuus, joka tarkoittaa sitä, että kohtaamisessa molemmat osapuolet yhdessä rakentavat ja luovat kohtaamista. Dialoginen kohtaaminen rakentuu luottamukselliselle suhteelle, joka luo perustaa erilaisten näkemysten esille tuomiselle. Erilaisten näkemysten ja ongelmien esille tuominen ei kuitenkaan automaattisesti johda vuoropuheluun. (Mönkkönen 2007, 87 - 89.)

6 Kehittämistehtävä

Tässä luvussa kerron, miten toteutin opinnäytetyön kehittämistehtävän. Luku etenee kehittämistehtävän valmistumisen eri vaiheiden mukaisesti. Kerron ensin kehittämistehtävän teoriasta, jonka jälkeen kuvailen haastatteluiden toteuttamisen. Tämän jälkeen kerron kehittämistehtävän valmistumisen eri vaiheista. Luvun lopussa kuvailen kehittämistehtävän lopputulosta. Olen pyytänyt infopakettista palautetta työ kehittämisen eri vaiheissa, ja saamani palautteen kerron kyseisessä kehittämisprosessin vaiheessa. Koska työskentelen Espoon aikuis-sosiaalityössä sosiaaliohjaajana, olen hyödyntänyt kehittämisprosessin eri vaiheissa saamaani työkokemusta työpaikalta.

6.1 Teoriaan perehtyminen

Sosiaalisen kuntoutuksen teoriaan perehtyminen oli ensimmäinen vaihe kehittämistehtävän toteuttamisessa. Tutustuin tieteelliseen kirjallisuuteen ja sosiaalisesta kuntoutuksesta valmis-
tuneisiin raportteihin. Tämän lisäksi tutustuin esimerkiksi Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen, Soccan, Sosiaali- ja terveysministeriön ja Pro Sos-organisaation internetsivustolta saatavaan tietoon. Teoriaan tutustumisen pohjalta muodostin käsityksen kehittämistehtävän teoreettisesta viitekehyksestä. Teoreettisen viitekehyksen muodostaminen oli tärkeää kehittämistehtävän toteuttamisen kannalta, jotta pystyin muodostamaan alustavan käsityksen kehittämistehtävän toteuttamisesta.

6.2 Haastattelut

Seuraava vaihe oli kehittämistehtävän tiedonhankinta. Tiedonhankintana toteutin haastattelut Espoon aikuissosiaalityön sosiaalisen kuntoutuksen tiimin jäsenille. Tässä alaluvussa kuvaan kuinka olen toteuttanut opinnäytetyön tiedonhankintana olevan tutkielmallisen osuuden. Selvittääkseni Espoon aikuissosiaalityön sosiaalisen kuntoutuksen tiimin työntekijöiden käyttämiä yksilötyön menetelmiä päädyin toteuttamaan laadullisen tutkielman (liite 1). Laadullinen, eli kvalitatiivinen, tutkimustapa sopi tutkimuksen toteutustavaksi, koska tavoitteeni oli selvittää sosiaalisen kuntoutuksen yksilötyön sisältöä ja siinä käytössä olevia yksilötyön menetelmiä. (KvaliMOTV 2020a)

Tutkimuskysymyksen asettelun taustalla vaikutti opinnäytetyön tarkoitus selvittää yleisellä tasolla sosiaalisen kuntoutuksen yksilötyön menetelmiä. Tutkimuskysymyksen pohdinnassa otin myös huomioon sen, että tarvitsin kyselyn tuloksia opinnäytetyön kehitystehtävän eli sosiaalisen kuntoutuksen yksilötyön infopakettien kokoamiseen. Toimeksiantajan toiveena oli ollut saada tietoa siitä, mitä kaikkea sosiaalisen kuntoutuksen tiimissä tehdään nykyhetkellä. Kaiken edellä esitetyn perusteella päädyin siten tarkentamaan lopulta opinnäytetyön laadullisen tutkielman tutkimuskysymyksen seuraavaan muotoon:

”millaisia yksilöllisen työskentelyn menetelmiä sosiaalisen kuntoutuksen tiimin työntekijöillä on käytössä tällä hetkellä”.

Tutkimuskysymyksen tarkka rajaaminen oli tarpeellista, koska se antoi tutkielmalle selkeän päämäärään ja suunnan (KvaliMOTV 2020b).

6.2.1 Tutkielman toteuttaminen

Laadullisen tutkielman toteuttamisessa noudatin yleistä tutkimuksen etenemisen järjestystä, joka tiivistettynä tarkoittaa sitä, että keräsin ensin tutkimusaineiston, jonka tulokset analysoin ja tämän jälkeen muodostin johtopäätökset (Koppa 2020). Koska tutkimuskysymyksen tavoitteena oli kerätä tiimin työntekijöiltä mahdollisimman kattavasti tietoa siitä millaisia

menetelmiä he käyttävät yksilötyöskentelyssä, valitsin tutkimusmenetelmäksi puolistrukturoidun haastattelumallin. Puolistrukturoitu haastattelumalli sopii menetelmäksi silloin, kun etsitään tietoa jostakin tietystä aihepiiristä (Spoken 2020). Haastattelua varten tein teoreettiseen viitekehykseen perustuen haastattelurungon, jossa jaoin kysymykset kahteen eri teemaan (liite 2). Päädyin jakamaan haastattelun kysymykset kahteen eri teemaan, koska halusin saada haastatteluista lisää kokonaisuymmärrystä toisaalta tiimissä tehtävästä sosiaalisen kuntoutuksen yksilötyöstä ja toisaalta sen kehitystarpeista (Kananen 2014, 76). Haastattelun ensimmäisenä teemana oli siten selvittää sosiaalisen kuntoutuksen tiimin käytössä olevia yksilötyön menetelmiä nykyhetkellä ja toinen teema kohdistui sosiaalisen kuntoutuksen yksilötyön kehittämisen näkökulmaan.

Toteutin haastattelut ajalla 31.8.-4.9.2020 sosiaalisen kuntoutuksen tiimin jäsenille (liite 3). Haastatteluista kaksi toteutui tapaamisena ja neljä videoyhteyden avulla. Haastatteluiden toteuttamisessa seurasin etukäteen tekemääni haastattelurunkoa, mutta koin myös tarpeelliseksi antaa haastateltavalle tilaa tuoda esiin ajatuksiaan ja kokemuksiaan työstään. Haastatteluiden tavoitteena oli ensisijaisesti kerätä mahdollisimman monipuolisesti tietoa siitä, mitä kaikkia menetelmiä sosiaalisen kuntoutuksen yksilötyössä käytettiin. Esitin haastateltaville myös välillä tarkentavia ja täydentäviä kysymyksiä.

Haastattelun aloitusvaiheessa kertosin haastateltaville haastattelun tarkoitusta ja taustaa. Tämän jälkeen siirryin haastatteluissa ensimmäiseen teemaan, joka liittyi sosiaalisen kuntoutuksen yksilötyön menetelmiin ja sen määritelmään. Ensimmäisen teeman jälkeen siirryin haastattelun toiseen teemaan, joka liittyi työn kehittämiseen. Esitin myös tässä teemassa kaikille saman kysymyksen siitä, mistä eri menetelmistä tai aiheista haastateltava haluaisi tietää lisää.

Haastatteluiden jälkeen litteroin kaikki haastattelut sanatarkasti kokonaisuudessaan. Sanatarkka litterointi tarkoittaa sitä, että teksti on kirjoitettu sanasta sanaan siten kuin se on ilmaistu (Kananen 2014, 102). Haastatteluiden litteroinnista kertyi tekstiä yhteensä 69 sivua. Kun olin litteroinut haastattelut, kuuntelin ne vielä kaikki kertaalleen. Haastatteluista uudelleen kuunnellessa aloitin jo tulosten analysointia, jossa alustavasti luokittelin vastauksia tiimin käytössä olevia yksilötyön menetelmien teemaan ja sosiaalisen kuntoutuksen yksilötyön kehittämisen teemaan. Haastatteluiden äänittäminen ja litterointi kokonaisuudessaan oli tarpeellista tulosten keräämistä ja analysointia varten.

6.2.2 Analyysin toteuttaminen

Seuraava vaihe tutkimuksessa oli koota haastattelusta aineisto analysoitavaksi eli muodostaa analyysirunko. Päädyin käyttämään aineiston kokoamisessa teorialähtöistä analyysimallia, jossa aineiston luokittelu perustuu esimerkiksi jonkin teorian tai mallin käsitejärjestelmään (Tuomi & Sarajärvi 2002, 127). Vastausten analysointia tein useassa eri vaiheessa vuorotellen

kehittämistehtävän valmistumisen eri vaiheissa siten, että saatuani palautetta kehittämistehtävän eli infopakettin eri luonnoksista, jouduin analysoimaan vastausten tuloksia tarkemmin. Esitän kehittämistehtävän valmistumisen omana kokonaisuutenaan seuraavassa luvussa.

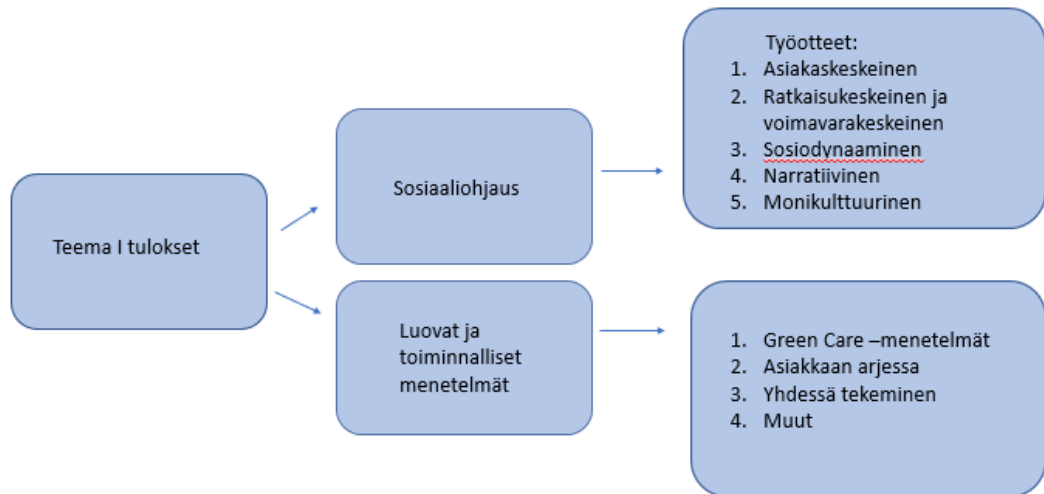
Ensimmäisessä vaiheessa muodostin analyysirungon haastattelurungon perusteella siten, että noudatin löyhästi haastattelurungon teemoja, jossa teema I sisälsi kysymykset menetelmien määrittelystä ja mitä asiakkaiden kanssa tehdään ja teema II sisälsi työn kehityksen teeman. Tämän jälkeen koodasin vastaukset. Koodaus tarkoittaa sitä, että esitetyt vastaukset tiivistetään käsiteltävään muotoon (Kananen 2014, 104).

Ensimmäisen analyysirungon kokoamisen jälkeen ryhdyin tarkastelemaan teeman I vastauksia, jotka liittyivät työmenetelmiin tai siihen, mitä asiakkaan kanssa tehdään. Tässä vaiheessa analysointia totesin, että minun tulee luokitella vastaukset tarkemmin. Luokittelu tarkoittaa sitä, että samaa tarkoittavat asiat tai sisältö yhdistetään yhden käsitteen alle tai eri käsitteet yhden käsitteen alle (Kananen 2014, 113). Luokittelin vastaukset teorialähtöisesti kolmeen eri ryhmään, jotka olivat toiminnalliset menetelmät, luovat menetelmät ja mitä muuta asiakkaan kanssa tehdään. Tässä vaiheessa analysointia olin myös luokitellut vastauksista oman ryhmän, johon luokittelin kaikki, jotka olivat asiakkaan kanssa yhdessä tekemistä.

Seuraavassa analysointivaiheessa totesin, että tarvitaan kokonaan uusi analysointitaulukko. Tämän analyysitaulukon päädyin muodostamaan edellisen taulukon perusteella siten, että yhdistin toiminnalliset ja luovat menetelmät yhdeksi alaluokaksi ja sosiaaliohjauksen toiseksi alaluokaksi. Tämä jaottelu perustui aiemmin opinnäytetyössä esitettyyn teoreettisiin perusteisiin luvussa neljä, jossa esitin sosiaaliohjauksen yhtenä menetelmänä ja toisen menetelmänä esitin luovat ja toiminnalliset menetelmät (Näkki & Sayed 2015, 3 - 8; Raatikainen ym. 2019, 156).

Tämän jälkeen luokittelin vielä sosiaaliohjauksen työotteiden otsikon alle tulleet vastaukset eri alaluokkiin perustuen teoriaosuudessa esitettyyn teoriaan ohjauksen työotteista. Sosiaaliohjauksen alaluokiksi muodostui siten seuraavat sosiaaliohjauksen työotteet: asiakaskeskeinen, ratkaisukeskeinen ja voimavarakeskeinen, sosiodynaaminen, narratiivinen ja monikulttuurinen.

Tämän jälkeen käsittelin tarkemmin toiminnallisten ja luovien menetelmien ryhmässä olleet vastaukset. Päädyin luokittelemaan vastaukset seuraaviin alaluokkiin: Green Care, asiakkaan arjessa, yhdessä tekeminen ja muut. Green Care tarkoittaa luontoon liittyvää ammatillista toimintaa (Green Care Finland 2020) (kuvio 3).

Kuvio 3: Teeman I tulosten analysointi

Seuraavaksi totesin, että sosiaaliohjauksen taulukoinnissa tuli esille vai tiettyjen työotteiden nimeäminen, esimerkiksi monikulttuurisuuden työotteen luokkaan ei tullut yhtään suoranaista vastausta, vaikka monikulttuurisuuden työotteen teoriaan perustuen vastauksien sisällöstä voidaan todeta, että monikulttuurisuus toteutuu sosiaaliohjauksen työotteena. Päädyin siten käyttämään triangulaatio-menetelmää tulosten analysoinnissa sosiaaliohjauksen vastausten kokoamisessa. Triangulaatio on menetelmä, jossa ilmiötä lähestytään useammalta eri suunnalta. Menetelmän käyttö on perusteltua silloin, pyritään vahvistamaan tulkinta jostakin asiasta. (Kananen 2014, 121)

Toisen teeman alle kokosin vastaukset, jotka liittyivät työn kehittämisen teemaan. Ryhmittelein näitäkin vastauksia siten, että jaottelin vastaukset löyhästi kolmeen luokkaan: mistä työntekijä halusi tietää lisää, millaisia kehitysideoita haastattelussa tuli esille ja muut kommentit.

6.2.3 Tulokset

Edellisessä kappaleessa esitin analyysimallin, jota soveltamalla esitän seuraavaksi haastattelun tulokset tutkimuskysymykseen ”millaisia yksilöllisen työskentelyn menetelmiä sosiaalisen kuntoutuksen tiimin työntekijöillä on käytössä tällä hetkellä”. Haastattelun ensimmäisessä teemassa esitin jokaisella haastateltavalla saman kysymyksen:

”Miten määrittelisit sosiaalisen kuntoutuksen yksilöllisen työskentelyn menetelmät?”

Tähän kysymykseen vastattiin pääsääntöisesti kertomalla mitä asiakkaan kanssa tehdään, mutta yksilötyön menetelmien määrittely ja nimeäminen oli osittain haasteellista. Osa

vastaajista sanoi, ettei osaa määritellä tai vastata kysymykseen ja toisaalta kaikki kuitenkin pystyivät kuvaamaan useita eri asioita, joita he tekevät asiakkaan kanssa. Ohessa kaksi vastausta esimerkkinä vastauksista:

”yksilöllisen työskentelyn menetelmä mihin voi sisältyä sitten monta käytännöllisen työn menetelmään” (H 5)

”niinku menetelmähän on kauheen niinku sitä aina jotenkin rupee miettii et sen tarvis olla jotenkin jotain tosi hienoo mutta ei se sitä tarkota varmaan olosuhteiden pakosta on nyt menny siihen et tapaa siel asiakkaan luona eli käydään esimerkiksi niinkun kävelemässä” (H 4)

Vaikka siis suoran vastauksen saaminen kysymykseen menetelmien käytöstä ei ollut yleistä, työntekijät kertoivat monipuolisesti, mitä kaikkea he tekevät asiakkaan kanssa. Tutkimuskysymykseen vastausten esittämisessä esille nousee, että sosiaaliohjauksen luokittelu menetelmänä tuo esille erilaisten työotteiden soveltamisen, joka ei varsinaisesti vastaa suoraan tutkimuskysymykseen. Edellisessä kappaleessa esitetyn teorialähtöisen analyysimallin sekä triangulaatio-menetelmän avulla kokosin sosiaaliohjauksen työotteisiin liittyvät vastaukset. Huomioitavaa vastausten esittelyssä on se, että olen luokitellut vastauksen vain yhden työotteen alle kuuluvaksi, vaikkakin käytännössä työotteet ja menetelmät toteutuvat limikkäin ja joskus samanaikaisesti ja yksi vastaus on mahdollista tulkita useampaan eri työotteeseen kuuluvaksi.

Sosiaaliohjauksen työotteena asiakaskeksinen työote korostui. Työntekijät kuvasivat vastauksissa sitä, että työn lähtökohtana on asiakkaaseen tutustuminen ja asiakkaan luottamus, joiden nähtiin olevan työskentelyn perusta. Asiakaslähtöisyys korostui myös esimerkiksi tavoitteiden asettelussa ja siten, että niissä otettiin huomio erityisesti se mihin asiakas itse pystyy sitoutumaan ja mitä hän haluaa. Ohessa esimerkkejä vastauksista, joissa näkyy asiakaskeksinen työote:

”mitä vähemmän mä pystyn olemaan se virkaihminen ni sen parempi” (H 2)

”jos ajatellaan asiakaslähtöisesti nii mistä se asiakas eniten hyötyy” (H 5)

Ratkaisu- ja voimavaraisen työotteen näkyminen sosiaaliohjauksessa tuli vastauksissa esille siten, että asiakkaan kanssa pyrittiin löytämään asioita, joiden selvittäminen vie asiakasta eteenpäin. Asiakkaiden kanssa keskustelemalla selvitettiin asiakkaan taustaa ja elämäntarinaa, jossa menneisyyden kokemukset ja niiden vaikutukset pyrittiin tekemään näkyviksi asiakkaan kanssa.

”asiakkaan tilanteen ja eri vaihtoehtojen näkyväksi tekemistä, kun ei ne sitä osaa nähdä tai hahmottaa sitä siinä omassa mahdottomuuden tilanteessaan ettei nää niitä omia vaihtoehtoja” (H 1)

Sosiodynaaminen työote näkyi vastauksissa siten, että työntekijät menivät asiakkaan arkeen mukaan ja pyrkivät tutustumaan asiakkaan elämän kenttään. Vastauksissa näkyi työote esimerkiksi seuraavissa vastauksissa:

”Vahvistetaan sitä, että hänelle tulee tunne et hän kykenee ” (H 3)

”Lähetään etsimään voimavaroja ja sitä että miten hän voisi vaikuttaa siihen omaan arkeensa ja kokea sitä osallisuutta” (H 5)

”se kuntous mun mielest sitte ehkä keskittyy sit enemmän sellaseen henkiseen puoleen ja itseluottamuksen ja rohkeuden kasvattamiseen” (H 3)

Narratiivinen työote tuli työntekijöiden vastauksissa siten esille, että asiakkaiden tilanteeseen pyrittiin tutustumaan ja ymmärtämään heidän tarinaansa. Työntekijät kertoivat vastauksissaan, että asiakkaalle annettiin tilaa kertoa omaa historiaansa, ja sen kertominen ja selvittäminen koettiin tarpeellisena.

”ja sit että sä pystyt puhuu niistä asiakkaan kanssa asiakas kokee et se pystyy puhumaan se antaa luottamusta toi ei räjähtänyt siihen et mä kerron tämmöisestä asiasta” (H 2)

Monikulttuurinen työote tuli vastauksissa esiin siten, että ymmärrettiin yhteisökulttuurin merkitys asiakkaan elämässä ja asiakkaan koko perhe otettiin mukaan työskentelyyn. Seuraavaksi vastausesimerkki monikulttuurisen työotteesta.

”jos ihminen niinku maahanmuuttaja on sitä mieltä et sitä pelottaa suomalaiset ku kaikki katsoo vihasesti ni voidaan sit niinku pohtia et mistä se tunne niinku johtuu” (H 3)

Seuraavaksi esitän vastaukset, jotka ryhmittelin kuuluvaksi luoviin ja toiminnallisiin menetelmiin (liite 3). Luovat ja toiminnalliset menetelmät olin jakanut neljään alaryhmään edellä esitetyn mukaisesti. Ensimmäisenä esitän Green Care- menetelmän vastaukset.

1. Luontopolulle meneminen
2. Retkellä käynti kesällä
3. Metsässä seikkailu ja naavanaamojen etsiminen
4. Pilviin tuijottaminen ja eläimien etsiminen
5. Ulkona maastossa liikkuminen
6. Makkaran paistaminen meren rannalla

Seuraavaksi esitän vastaukset, jotka listasin ”yhdessä tekeminen” -luokkaan. Yhdessä tekemisen luokkaan lajittelin kaikki ne vastaukset, joissa mainittiin tai oli ajatus siitä, että asiakkaan kanssa tehdään jotakin yhdessä.

1. Yhdessä asiointi asiakkaan kanssa esimerkiksi lääkärissä tai palvelutorilla
2. Asiakkaan kanssa budjetin tekeminen
3. Käveleminen yhdessä
4. Käynti luontonäyttelyssä
5. Tutustumiskäynnit eri paikkoihin
6. Yhdessä tekeminen ja/tai lähteminen
7. Museossa käynti
8. Ulkoilu

Seuraavaksi esitän vastaukset, jotka olen listannut ”asiakkaan arjessa” -luokkaan kuuluviksi. Tähän luokkaan kuuluviin vastauksiin liittyi arki ja arjen toiminta. Alla olevissa vastauksissa korostui arjen toiminnot.

1. Asiakkaan arkeen osallistuminen
2. Rutiinien luominen asiakkaalle: esimerkiksi vie roskat kun tulet tapamaan
3. Ota kuva ja lähetä kuva ruoasta jonka teit; säännöllinen ruokailu

Seuraavaksi esitän luettelon kaikista muista luovan tai toiminnallisen luokan vastauksesta, jotka eivät sopineet kolmeen edelliseen luokkaan. Vastaukset kuvaavat sitä, kuinka monimuotoisia ja toisistaan erilaisia menetelmiä asiakkaan kanssa käytettiin.

1. Aarrekartan tekeminen
2. Kuvan ottaminen puhelimella esim. omasta lempipaikasta ja sen jakaminen
3. Hengitysharjoitukset
4. Menetelmä sekin, että työntekijän saa kiinni helposti
5. Kiitollisuuspäiväkirjan tekeminen
6. Harjoitellaan pelkojen voittamista
7. Hiljentymisharjoitteet
8. Aikajanan piirtäminen
9. Taideryhmän menetelmien hyödyntäminen yksilötyössä "Tee maailman rumin kuva"
10. Asiakkaan ympäristöön meneminen
11. Piirretään asiat paperille
12. Pelillisuus

13. Leikillisuus
14. Viikkokalenterin tekeminen
15. Asiakkaan tapaaminen eri paikoissa
16. Tunnetyöskentely
17. Sosiaalisen kuntoutuksen ryhmään osallistuminen
18. Ryhmän työskentelystä voidaan viedä jotain yksilötapaamiselle
19. Apuvälineiden käyttö / eläinavusteisuus / koulutettujen tukikoirien käyttö
20. Mittareiden käyttäminen
21. Masennuskyselyiden täyttäminen

Seuraavaksi kerron haastattelun toisesta teemasta saatujen vastausten yhteenvedon. Haastattelun toinen teema liittyi työn kehittämiseen, ja ei siten vastaa suoraan tutkimuskysymykseen, vaan työn kehittämisen näkökulmaan. Esitin myös tässä teemassa kaikille saman kysymyksen siitä, mistä eri menetelmistä tai aiheista haastateltava haluaisi tietää lisää liittyen työn kehittämiseen. Haastattelun vastauksista nousi esille toive saada tietää lisää erilaisista kulttuuriin tai luontoon liittyvistä menetelmistä. Lisäksi kaivattiin yleensä lisää tutkittua tietoa erilaisista voimavarojen etsimiseen liittyvistä menetelmistä. Ryhmätaideterapian, kehoillisuuden ja luovuuden hyödyntämisestä kaivattiin myös lisää tietoa. Lisäksi toivottiin lisää tietoa parityöskentelyn mahdollisuudesta toisen ohjaajan kanssa ja miten voisi erilaisten asiakasprofiilien kanssa työskennellä menetelmällisesti. Kiinnostusta oli tietää lisää mielenterveyspalveluiden toiminnasta ja asiakkuuden syntyisestä sinne sekä mitä menetelmiä voisi käyttää esimerkiksi päihdekuntoutujien kanssa työskennellessä.

Työn kehittämisen teeman vastauksista nousi esille työntekijöiden näkemys koulutuksen tarpeellisuudesta esimerkiksi toimintakyvyn arviointiin ja menetelmällisyyteen. Kehitysehdotuksena koulutuksen parantamiseen tuotiin esille lisäkoulutuksen liittäminen työnkuvan yhdeksi osaksi, jolloin lisäkoulutus olisi säännöllistä ja kuuluisi työnkuvaan automaattisesti. Työn kehittämisen ehdotuksina tuotiin esille kuvallisuus, voimauttava valokuva, taidelähtöiset menetelmät, hevostoiminta yksilötyössä, toiminnallisuuden kehittäminen, työnkierto ja tutustuminen toisten organisaatioiden toteuttamaan sosiaalisen kuntoutuksen yksilötyöhön, yhteisen toimintakyvyn mittarin käyttäminen, vuosikellon käyttäminen työn suunnittelussa, erikoistunut sosiaaliohjaus ja yksilötyön mallintaminen.

6.2.4 Laadullisen tutkielman tulosten johtopäätökset

Ensimmäinen johtopäätöksenä esitän, että työntekijät nimesivät käyttämiään sosiaalisen kuntoutuksen yksilötyön menetelmiä osittain, ja tämän lisäksi kertoivat kokonaisuudessaan runsaasti eri asioista, joita asiakkaiden kanssa tehdään. Yksiselitteisten vastausten saaminen sosiaalisen kuntoutuksen yksilötyön menetelmistä oli haasteellista, koska menetelmällisyyttä

voidaan määritellä usein eri tavoin ja menetelmä voidaan tulkita myös työotteena. Vastausten analysoinnin perusteella oli kuitenkin nähtävissä, että sosiaalisen kuntoutuksen tiimissä käytetään monipuolisesti ja luovasti erilaisia menetelmiä ja työotteita. Vastauksissa korostui asiakkaan arkeen mukaan meneminen ja tämän tapaaminen asiakkaan omassa ympäristössä. Vastausten perusteella nousi esille, että asiakkaan arjessa mukana oleminen antaa tietoa ja ymmärrystä työntekijälle asiakkaan toimintakyvystä arjessa.

Toisena johtopäätöksenä haastattelun tuloksista esitän luottamuksen ja asiakkaan tutustumisen merkityksen korostumisen sosiaalisen kuntoutuksen yksilötyössä. Lähes jokaisessa haastattelussa nousi esille asiakkaan tutustumisen ja luottamuksen merkitys, jota haastateltavat pitivät kaiken toiminnan perustana. Luottamuksen syntymiseen tarvitaan kuitenkin aikaa. Vastauksista nousi esille työntekijöiden luovuutta ja osaamista asiakkaan kohtaamisessa ja luottamuksen rakentamisessa

Kolmantena johtopäätöksenä haastattelun tuloksista esitän asiakaslähtöisen työotteen korostumisen. Haastatteluissa nousi esille monin eri tavoin, että sosiaalisen kuntoutuksen työskentelyssä pyritään selvittämään mitä asiakas itse haluaa ja mihin hän on valmis. Työntekijät pyrkivät selvittämään asiakkaan tilannetta yhdessä tämän kanssa monin eri tavoin ja hyödynsivät työskentelyssä erilaisia menetelmiä ja työotteita. Asiakastilanteet saattoivat vaihdella paljon, ja työntekijän oli oltava valmis muuttamaan asiakastapaamisen suunniteltua sisältöä tapaamisen aikana.

Neljäntenä johtopäätöksenä nousi haastattelun tuloksista yhdessä asiakkaan kanssa tekeminen ja kumppanuus. Työntekijät käyttivät monipuolisesti erilaisia työotteita ja työmenetelmiä, jotka räätälöivät asiakkaan tilanteeseen sopivaksi. Työntekijät tekivät työtä oman persoonansa kautta ja hyödynsivät monipuolisesti kaikkea osaamistaan.

Viidentenä johtopäätöksenä haastatteluista nousi esille työn kehittämisen ja sosiaaliohjaajan erityisen osaaminen tunnistamisen tarve. Työn kehittämiseen liittyi lisäkouluttamisen tarve erilaisten menetelmien käytöstä sekä yleisemmällä tasolla jatkuva lisäkoulutuksen tarve. Sosiaaliohjaajilla oli omasta kokemuksesta tai opinnoista pohjautuvaa monipuolista ja laajaa erityistä osaamista, jota he hyödynsivät työssään, mutta tämä osaaminen tutkimuksen valossa jäi osittain tunnistamatta. Siksi nostankin tutkimuksen johtopäätösten lopuksi esille tulleen tarpeen kehittää sosiaalisen kuntoutuksen sosiaaliohjaajan lisäkoulutusta tai osaamisen tunnistamisen muulla tavoin omana erityisosaamisalueenaan. Tätä edellä esitettyä johtopäätöstä tukee myös se, että sosiaalihuoltolain soveltamisoppaassa on todettu, että sosiaalisen kuntoutuksen asiakastilanteet vaativat erityisosaamista (Sosiaalihuoltolain soveltamisopas 2017, 56).

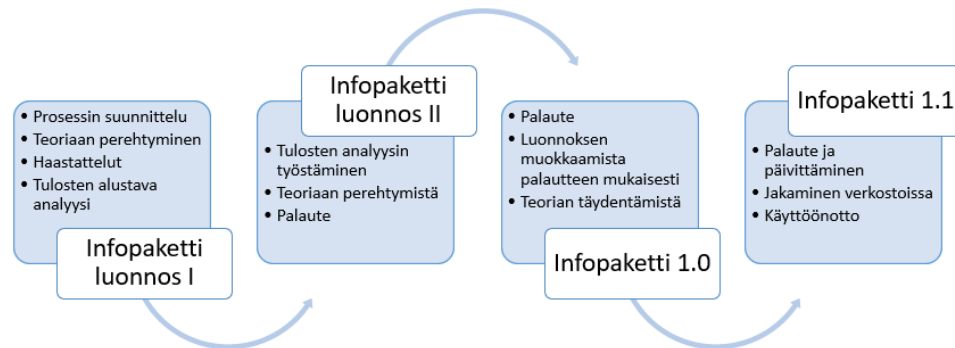
6.2.5 Laadullisen tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tutkimuksen luotettavuutta voidaan arvioida siten, että sovelletaan reliabiliteetin ja validiteetin käsitteitä. Reliabiliteetti tarkoittaa sitä, että mikäli tutkimuksessa käytetty mittaus toistetaan, saataisiin samat tulokset. Reliabiliteetilla tarkoitetaan sitä, että tutkimuksen analyysi on tehty johdonmukaisesti. Validiteetilla tarkoitetaan sitä, tutkimuksessa käytetyillä analyysimittareilla voidaan mitata niitä asioita, joita on tarkoitus tutkia. Laadullisessa tutkimuksessa näitä käsitteitä voidaan tietysin osin soveltaa. (Jyväskylän yliopisto, 2020 b.)

Haastattelin sosiaalisen kuntoutuksen tiimin työntekijöitä, jotka toimivat ammattilaisina työssään. Tutkielman teoreettisessa osuudessa käytin tiedeyhteisön yleisesti hyväksytyjä materiaaleja. Haastatteluissa kiinnitin huomiota tutkijan rooliin ja tiedostin, että haastattelijalla ei saisi olla vaikutusta haastatteluun. Käytännössä kuitenkin haastattelijana oli vaikea pysyä omassa haastattelijan roolissa, koska haastattelin työpaikkani työkavereita, jotka olivat minulle entuudestaan tuttuja. Haastattelun tulokset olen analysoitu aiemmin esitetyn analyysimallin avulla ja vastaukset olen luokitellut teorialähtöisesti. On kuitenkin huomioitavaa, että osa vastauksista voidaan tulkita monella eri tavalla. Tutkielman tulosten yhteenvedossa kiinnitin erityistä huomiota siihen, että oma työkokemus tai näkemykset eivät olisi vaikuttaneet johtopäätöksiin.

6.3 Infopaketti luonnos I

Laadullisen tutkielman toteuttamisen jälkeen ryhdyin kokoamaan kehittämistehtävänä olevaa infopakettia. Haastattelusta saatuja vastauksia, jotka edellä esitin, analysoin kehittämistehtävän useassa vaiheessa. Alla oleva prosessin kuvaus kuvaa kehittämistehtävän valmistumisen eri vaiheita. Infopaketin kokoamisen prosessia voisoin kuvailla vuoropuheluna, jossa vuorotteli infopaketista saatu palaute ja tulosten analysointi. Lisäksi infopaketin kokoamisessa hyödynsin teoriaa ja työkokemusta.

Kuvio 4: Infopaketin valmistumisen prosessi

Kokosin infopaketin ensimmäisen luonnoksen tulosten analysoinnin alkuvaiheessa. Koin tärkeäksi kiirehtiä ensimmäistä luonnosta alustavaan analyysiin pohjautuen, koska halusin saada palautetta infopaketin rakenteesta. Ensimmäisessä infopaketin luonnoksessa esitin infopaketin rakennetta muutamalla eri tavalla. Luonnoksessa esitin haastattelun vastaukset menetelmien käytöstä perustuen ensimmäiseen analyysiin, jossa oli luokitellut vastauksista poimitut menetelmät kolmeen eri ryhmään: luovat, toiminnalliset ja muut mitä asiakkaan kanssa tehdään. Tämän lisäksi esitin tulokset jaoteltuna kolmella eri tavalla siten, että yhtenä kokonaisuutena esitin luovat menetelmät, toisena ne menetelmät, joissa keskustelu oli työvälineenä ja kolmantena yhdessä tekemisen, jossa toiminnallisuus ja keskustelu yhdistyi. Lisäksi ensimmäisessä versiossa toin esille työntekijöiden vastausten mallintamista menetelmäksi sekä muutamia tapoja esittää tietoa niistä menetelmistä, joista toivottiin lisätietoa.

Osallistuin sosiaalisen kuntoutuksen tiimin palaveriin ja sain tiimiltä kannustavaa palautetta luonnoksen ensimmäisestä versiosta. Palautteesta nousi esille, että toiminnallisuuden ja keskustelun yhdistämistä yhtenä ryhmittelyn perusteena pidettiin hyvänä. Sain myös myönteistä palautetta siitä, että olin mallintanut asioita, joita asiakkaan kanssa tehdään omaksi menetelmäksi. Lisäksi suoria kommentteja haastattelusta pidettiin hyvänä lisänä elävöittämään infopakettia.

Saatuani palautteen infopaketin ensimmäisestä luonnoksesta ryhdyin tekemään uutta analyysiä tuloksista. Koin, että minun oli tarpeellista etsiä lisää teoriaa sosiaaliohjaukseen ja sen työotteisiin sekä luoviin ja toiminnallisiin menetelmiin liittyen. Haasteena oli löytää sopiva tapa jaotella sosiaalisen kuntoutuksen menetelmät, koska kyselyn tulosten perusteella en

ollut saanut selkeitä vastauksia siitä, mitä menetelmiä sosiaalisen kuntoutuksen tiimi käytti, vaan vastauksissa oli yleisimmin tuotu esille mitä asiakkaan kanssa tehtiin. Päädyin siten lopulta soveltamaan työmenetelmien ryhmittelyssä tukena Terttu Sayedin ja Pirjo Näkin toimitamaa teosta, jonka mukaisesti ymmärsin, että työtöteet, työmenetelmät ja asiakkaiden ohjaaminen ovat omia kokonaisuuksiaan, mutta jotka voivat yhdistyä samanaikaisesti ja nimesin siten sosiaalisen kuntoutuksen sosiaaliohjauksen yhdeksi työmenetelmäksi (Näkki & Sayed 2015, 3 - 8). Toisena päätökseni teorian tutkimisen jälkeen yhdistin luovat ja toiminnalliset menetelmät yhdeksi kokonaisuudeksi (Raatikainen, Rahikka, Saarnio & Vepsä 2019, 156).

Tämän jälkeen kokosin uuteen analyysitaulukkoon kaksi kokonaisuutta menetelmistä, joista toinen oli toiminnalliset ja luovat menetelmät ja toinen sosiaaliohjaus. Jaottelin toiminnalliset ja luovat menetelmät edellisessä kappaleessa esitetyn analyysimallin mukaisesti neljään eri alaluokkaan sen perusteella, mitä asiakkaan kanssa tehtiin. Taulukkoon tuli siten luovien ja toiminnallisten menetelmien alaluokat Green Care, yhdessä tekeminen, asiakkaan arjessa ja muut.

Toisena kokonaisuutena oli sosiaaliohjaus. Hyödynsin tässä teoriaa siten, että ryhmittelin sosiaaliohjauksen alle esille tulleet työtöteet ohjauksen teoriaan perustuen, koska sosiaaliohjauksella ei ole varsinaisesti omaa teoriaan työtöteisiin liittyen (Helminen 2015, 25; Raatikainen ym. 2019, 122). Taulukkoon muodostin siten seuraavat alaluokat sosiaaliohjauksen työtöteistä: asiakaskeskeinen, ratkaisukeskeinen ja voimavarakeskeinen, sosiodynaaminen, narratiivinen ja monikulttuurinen. Työtöteisiin liittyvän teoriaosuuden olen tuonut esille raportin luvussa viisi.

6.4 Infopaketti luonnos II

Toisessa infopaketin luonnoksessa toin esille sosiaalisen kuntoutuksen mallintamista ja kuvausta siitä, mitä sosiaalinen kuntoutus on. Haastattelun tulosten perusteella minulle oli muodostunut käsitys siitä, että tärkeitä infopaketissa esille tuotavia asioita olivat vuorovaikutuksen merkitys, asiakkaan kohtaaminen, luottamuksen syntyminen ja asiakkaan tunteminen sekä asiakkaan arjessa mukana oleminen.

Toiseen infopaketin luonnokseen olin myös työstänyt lisää luovien ja toiminnallisten menetelmien ryhmittelyä ja päädyin käyttämään seuraavia luokkia: Green Care - menetelmät, toiminnallisuus ja elämyksellisyys yhdessä asiakkaan kanssa eri toimintaympäristöissä, tunnetaitoihin ja hyvinvointiin liittyvä toiminnallisuus sekä harjoittelu ja tehtävät asiakkaan kanssa.

Tähän toiseen infopaketin luonnokseen pyysin palautetta sosiaalisen kuntoutuksen tiimin jäseniltä sähköpostitse. Esitin infopaketin toisen luonnoksen myös Soccan (Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus) ja pääkaupunkiseudun sosiaalisen kuntoutuksen yhteistyöverkoston teams-tapaamisessa. Sain palautetta siitä, että menetelmien jaottelua pidettiin selkeänä.

Palautteesta nousi myös esille se näkemys, että sosiaalisen kuntoutuksen yksilötyö on vaativaa työtä, jossa tarvitaan erityistä osaamista. Lisäksi palautteesta nousi esille toimijoiden yhteinen tarve infopaketista, sekä sosiaalisen kuntoutuksen yksilötyön menetelmien jatkokehittämisen tarve esimerkiksi oppikirjan tai lisäkoulutuksen muodossa. Lisäksi palautteesta nousi esille eri asiakasryhmien tarpeiden tuntemisen merkitys ja tarve löytää kohdennetummin sopivia sosiaalisen kuntoutuksen yksilötyön menetelmiä.

6.5 Valmis infopaketti versio 1.0

Saatuani palautteen edellisestä versiosta, aloin muokkaamaan infopaketin julkaistavaa versiota 1.0. ja nimesin sen ”Työkaluja sosiaalisen kuntoutuksen yksilötyöhön” (liite 4). Tähän valmistuvaan infopaketin ensimmäiseen julkaistavaan versioon olen lisännyt edellisen palautteen perusteella erityyppisiä menetelmiä, joita voidaan hyödyntää kohdennetummin eri asiakasryhmille. Sosiaalityön asiakkaina olevilla henkilöillä on usein monenlaisia tarpeita, jotka liittyvät esimerkiksi toimeentuloon, työllistymiseen, mielenterveyteen, elämänhallintaan, toimintakykyyn tai asumiseen (Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus 2020 c, Aikuissosiaalityö 2020).

Julkaistavaan versioon olen myös lisännyt linkkejä ja toimintaehdotuksia eri menetelmien yhteyteen. Lisäksi olen kuvannut tarkemmin eri työotteita, ja kuinka nämä työotteet näkyvät sosiaalisen kuntoutuksen yksilötyössä. Olen kokenut tärkeäksi tuoda infopaketissa yksinkertaistettuna esille käytännössä tapahtuvan asiakkaan kohtaamisen ja miten se suhteutuu menetelmiin tai työotteisiin. Mielestäni tämä on tärkeää, jotta sosiaalisen kuntoutuksen yksilötyön menetelmien käyttöä ja soveltamista voidaan tunnistaa ja soveltaa paremmin. Lisäksi olen lisännyt valmiiseen infopakettiin haastatteluista saatuja kommentteja, jotka mielestäni tuovat esille käytännönläheisesti menetelmien käytön luonnetta.

Tavoitteeni oli välttää liiallista teorian kirjoittamista infopakettiin. Perustelen tätä sillä, tavoitteena oli koota infopaketti, josta työntekijät löytävät kootusti tietoa nopeasti ja helposti. Pyrin valmistamaan infopaketin siten, että se olisi työntekijälle mieluinen työkalu, eikä liian raskas luettava.

Opinnäytetyön raportin valmistumisen ajankohtana en ole vielä saanut kaikkea palautetta infopaketin versiosta 1.0. Tavoitteeni on kuitenkin julkaista infopaketin versio 1.0 opinnäytetyön raportin kanssa samanaikaisesti, ja tulen siten vielä muokkaamaan nyt tämän opinnäytetyön liitteenä olevaa infopaketin versiota 1.0. opinnäyteseminaarin jälkeen. Lisäksi olen sopinut palautekeskustelun tilaajatahon edustajan kanssa tehtävänannon toteuttamiseen ja kehittämistehtävän tavoitteen täyttämiseen liittyen. Hyödynnän myös tästä saadun palautteen infopaketin version 1.0 muokkaukseen ennen sen lopullista julkaisua.

6.6 Infopaketin käyttöönotto ja jatkokehittäminen

Valmis infopaketti versio 1.0 tulee työn tilaajan Espoon aikuissosiaalityön sosiaalisen kuntoutuksen tiimin käyttöön. Infopaketin jalkauttaminen tiimin käyttöön on suunniteltu tapahtuvaksi tiimin palaverissa tai mahdollisuuksien mukaan kehittämispäivän yhteydessä, ja tarkoitus on harjoitella menetelmien käyttöä. Lisäksi opinnäytetyötä ja infopakettia on tarkoitus esitellä myös Espoon sosiaalityössä laajemmin. Tarkoitukseni on pyytää koko infopaketin valmistamisen prosessista kirjallista palautetta tiimin työntekijöiltä siinä yhteydessä, kun infopaketti versio 1.0 otetaan käyttöön tiimin kanssa yhteisessä kokoontumisessa.

Infopaketin tarkoitus on jäädä pysyväksi työkaluksi Espoon sosiaalisen kuntoutuksen tiimille. Toiveeni on, että se tulee olemaan jatkuvan kehityksen, muokkauksen ja päivittämisen kohteena. Infopaketin version 1.0 seuraava vaihe voisi olla esimerkiksi työstää ja kehittää infopaketin versio 1.1 tiimin jäsenten kesken esimerkiksi työpajassa tai kehittää menetelmiä edelleen eri verkostojen kanssa yhteistyössä. Infopaketti voidaan tallentaa kaikkien tiimin jäsenten käyttöön verkossa olevalla alustalla, ja version päivittämiseen voitaneen myös sopia joku vastuhenkilö, joka päivittää infopakettia reaaliajassa sitä mukaa, kun uusia menetelmiä, ideoita tai työotteita löytyy. Infopaketin versio 1.0 on ensimmäinen askel kohti jäseneltyä kuvausta sosiaalisen kuntoutuksen yksilötyön menetelmistä.

Valmis infopaketin versio 1.0 tullaan jakamaan myös Soccan ja pääkaupunki-seudun sosiaalisen kuntoutuksen yhteistyöverkostossa, ja sitä on mahdollista hyödyntää myös muissa ta-
hoissa, joissa tehdään sosiaalisen kuntoutuksen yksilötyötä.

7 Pohdinta

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, mitä ovat sosiaalisen kuntoutuksen yksilötyön menetelmät. Opinnäytetyön kehittämistehtävänä oli valmistaa infopaketti sosiaalisen kuntoutuksen yksilötyön menetelmistä. Lisäksi tarkoitus oli jalkauttaa valmis infopaketti Espoon sosiaalisen kuntoutuksen tiimin käyttöön siten, että infopaketissa olevien menetelmien käyttöä voidaan harjoitella tiimin kanssa yhdessä.

Opinnäytetyön tavoitteiden saavuttaminen on toteutunut tai toteutumassa. Sosiaalisen kuntoutuksen yksilötyön menetelmistä on valmistettu infopaketti ”Työkaluja sosiaalisen kuntoutuksen yksilötyöhön” joka julkaistaan yhdessä opinnäytetyön raportin kanssa. Infopaketin käyttöönotto tullaan tekemään sovitusti tiimin kanssa, jolloin myös harjoitellaan uusia menetelmiä, sekä pyydetään työntekijöiden kirjallinen palaute infopaketin valmistumisen koko prosessista. Infopakettia tullaan jakamaan Espoon aikuissosiaalityössä, mutta se jaetaan myös laajemmin Soccan ja pääkaupunki-seudun sosiaalisen kuntoutuksen yhteistyöverkostossa.

Kehittämistehtävän arviointia on toteutettu jokaisessa kehittämistehtävän eri vaiheessa, ja olen kuvannut siitä saatua palautetta kehittämistehtävän luvussa kuusi. Palautteen saaminen koko opinnäytetyön prosessin toteutuksen osalta tapahtuu teams-sovelluksen kautta sekä kirjallisesti, palautepalaveri on aikataulullisesti sovittu pidettäväksi vasta opinnäytetyön raportin palauttamisen jälkeen 4.12.2020.

Infopaketti tulee jäämään työkaluksi työntekijöille, ja sitä on mahdollista kehittää myös jatkossa.

7.1 Oma arviointi

Yksilötyön menetelmien selvittäminen toteutui teoriaan perehtymisen ja haastatteluiden avulla. Sosiaalisen kuntoutuksen yksilötyön teoreettisen viitekehyksen hahmottaminen oli haasteellista, koska esimerkiksi sosiaalihojaus pohjautui ohjauksen ja sosiaalityön teorioihin eikä sillä ollut yhtä omaa teoriapohjaa (Helminen 2015, 25; Raatikainen ym. 2019, 122.) Teoreettisen taustan hahmottelussa hyödynsin infopaketin ensimmäisestä luonnoksesta saatua palautetta. Yksi merkittävä kohta koko prosessissa oli ymmärrys siitä, että jouduin päättämään, minkä teorioiden perusteella ryhmittelen haastatteluista koottua tietoa siitä, mitä asiakkaan kanssa tehdään sosiaalisen kuntoutuksen yksilötyössä. Tämän päätöksen jälkeen oli infopaketin kokoaminen selkeämpää.

Kokonaisuudessaan voisi kuvailla, että opinnäytetyön teoriaosuus, laadullinen tutkielma, palaute ja infopaketin kokoaminen muodostavat prosessin kokonaisuuden, jossa jokainen vaihe on antanut rakennusaineksia seuraavaan työn vaiheeseen. Tietyllä tavalla onkin ollut opittavaa uutta keskeneräisyyden asennetta, jossa esimerkiksi infopaketti tulee aina olemaan tietyllä tavalla keskeneräinen, koska siihen tulee aina löytymään jotakin uutta täydennettävää. Sosiaalisen kuntoutuksen yksilötyön menetelmiin voidaan liittää monia eri teorioita esimerkiksi sosiaalityöstä, ohjauksesta, vuorovaikutuksesta, menetelmistä tai osallisuudesta ja siksi työn selkeä rajaaminen oli tärkeää. Tätä rajaamista jouduin myös oppimaan opinnäytetyön eri vaiheissa.

Noudatin opinnäytetyön valmistamisessa tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeistuksissa määriteltyä hyvää tieteellistä käytäntöä sekä hyvää hallintoa sopimalla opinnäytetyöstä eri osapuolten kanssa läpinäkyvästi ja totuudenmukaisesti (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2013, 6-7). Koska tein opinnäytetyön työpaikalleni Espoo aikuissosiaalityöhön, jouduin välillä pohtimaan omaa objektiivisuutta esimerkiksi haastatteluiden toteuttamisen tai niiden tulosten analysoinnissa. Toisaalta työkokemus aikuissosiaalityöstä antoi opinnäytetyölle syvyyttä ymmärtää teoriassa esille tulevia asioita, ja toisaalta oli kuitenkin haastavaa pysyä tutkijan tai opiskelijan roolissa opinnäytetyön raporttia valmistaessa. Tiedostin kuitenkin tilanteen ja koin kaksoisroolin myös mahdollisuutena ammatilliseen kasvuun.

7.2 Erityinen osaaminen sosiaaliohjauksessa - pintasyistä juurisyihin

Haastattelun tulosten johtopäätöksistä nousi esille merkittävä tieto siitä, että sosiaaliohjaajilla oli paljon erityistä osaamista, jota he hyödynsivät sosiaalisen kuntoutuksen yksilötyössä. Sosiaalihuollon asiakkailla voi olla usein monia elämän haasteita samanaikaisesti, lisäksi sosiaalihuoltolain soveltamisoppaassa on tunnistettu, että sosiaalisen kuntoutuksen asiakastyö on vaativaa sosiaaliohjausta. (Sosiaalihuoltolain soveltamisopas 2017, 56). Haastattelun tulosten yhteenvetona esitän, että sosiaalisen kuntoutuksen yksilötyön menetelmistä tarvitaan lisää koulutusta. Pohdittavaksi esitän erityisen sosiaaliohjauksen kehittämistä ja kouluttamisen lisäämistä.

Sosiaalihuollon asiakaskuntaan päätyy aiempaa enemmän haastavia asiakkaita, joilla on useita ongelmia samanaikaisesti kuten esimerkiksi asunnottomuus, päihteet ja työttömyys. Kun näitä ongelmia ei osata tai ehditä selvittää kuin pinnalta, jää ongelmien juurisyyt selvittämättä. Jos kuitenkin työntekijän olisi mahdollista selvittää juurisyitä ongelmiin, voitaisiin toimenpiteet kohdentaa syiden hallintaan. (Björklund ym. 2020, 192 - 193.)

Sosiaalisen kuntoutuksen yksilötyö on paikka, jossa asiakkaalle tarjoutuu mahdollisuus juurisyiden pohdintaan. Sosiaaliohjaajan erityinen osaaminen asiakkaan kohtaamisessa ja tilanteen selvittämisessä sekä menetelmien ja työotteiden räätälöinti asiakkaan tilanteeseen sopivaksi, tarjoaa mahdollisuuden niille asiakkaille, jotka pääsevät sosiaalisen kuntoutuksen yksilötyön asiakkuuteen. Kun työntekijälle tulee mahdollisuus osallistua asiakkaan arkeen ja tukea tätä arjessa, kuntouttaa se asiakkaan sosiaalista toimintakykyä. Sosiaalinen kuntoutus tarkoittaa arkitaitojen kuntouttamista, jossa arkitaidot voivat tarkoittaa esimerkiksi kykyä huolehtia itsestä ja pärjätä arjessa, hallita riippuvuuksia tai hoitaa kotia (Raivio 2018).

Arjen toimintakyky, kyky toimia arjessa, vaikuttaa suoraan ihmisen kokemaan hyvinvointiin (Raijas 2011, 243). Yhteiskuntamme huono-osaisten arjen sujuvuus tulisi turvata, jotta haavoittuvassa asemassa olevat voivat olla osallisia yhteiskunnassamme (Björklund ym. 2020, 164). Onni voi siis löytyä arjesta mutta sen löytämiseen saatetaan tarvita sosiaalisen kuntoutuksen sosiaaliohjaajan erityistä osaamista sekä työotteiden ja menetelmien räätälöintiä, jotta se voi olla mahdollista niillä, jotka eivät pärjää arjessa ilman tukea.

Lähteet

Painetut

Allardt, E. 1976. Hyvinvoinnin ulottuvuuksia. Helsinki: WSOY:n graafiset laitokset.

Björklund, L., Eskelinen N. & Saari, J. 2020. Raskas perintö. Ylisukupolvinen huono-osaisuus Suomessa. Helsinki: Gaudeamus Oy.

Helminen, P. 2015. Sosiaaliohjaus. Teoksessa Näkki P. & Sayed T. (toim.) Asiakastyön menetelmiä sosiaalialalla. Helsinki: Edita. 25 - 42.

Hänninen, V. 2003. Sisäinen tarina, elämä ja muutos. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy.

Jokinen, A. 2016. Asiakkaan ja työntekijän välinen suhde. Teoksessa Törrönen M., Hänninen K., Jouttimäki P., Lehto-Lundén T., Salovaara P. & Veistilä, M. (toim.) Vastavuoroinen sosiaalityö. Tallinna: Tallinna Raamatutrükikoja OÜ. 138 - 164.

Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylä: Suomen Yliopistopaino Oy.

Kananoja, A. 2017. Asiakastyön yleiset lähtökohdat sosiaalialalla. Teoksessa Kananoja A., Lähteinen M. & Marjamäki P. (toim.) Sosiaalityön käsikirja. Helsinki: Tietosanoma Oy. 173 - 192.

Kananoja, A. 2017. Sosiaalityö ammattina. Teoksessa Kananoja A., Lähteinen M. & Marjamäki P. (toim.) Sosiaalityön käsikirja. Helsinki: Tietosanoma Oy. 27 - 32.

Mönkkönen, K. 2007. Vuorovaikutus dialoginen asiakastyö. Helsinki: Edita Prima Oy.

Payne, M. 2020. How to use social work theory in practice. An essential guide. Padstow: TJ International.

Peavy, R. 2004. Sosiodynaaminen näkökulma ja ohjauksen käytäntö. Teoksessa Onnismaa, J., Pasasen, H. & Spangar, T. (toim.) Ohjaus ammattina ja tieteenalana 3. Ohjaustyön välineet. Aikaa huomiota kunnioitusta. Jyväskylä: PS-kustannus. 16 - 47.

Raatikainen E., Rahikka A., Saarnio T. & Vepsä P. 2019. Ammattina sosionomi. 3. uudistettu painos. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Raijas, A. 2011. Arjen hyvinvointi. Teoksessa Saari J. (toim.) Hyvinvointi suomalaisen yhteiskunnan perusta. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press. 243 - 263.

Raunio, R. 2009. Olennainen sosiaalityössä. Helsinki: Gaudeamus Oy.

Sayed, T. 2015. Ohjaus keskusteluun perustuvana menetelmänä. Teoksessa Näkki P. & Sayed T. (toim.). Asiakastyön menetelmiä sosiaalialalla. Helsinki: Edita Publishing Oy. 8 - 24.

Näkki P. & Sayed T. (toim.) 2015. Asiakastyön menetelmiä sosiaalialalla. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Väisänen, R. 2018. Sosiaalisen kuntoutuksen käsite ja kehitysvaiheet. Teoksessa Lindh, J., Härkäpää K. & Kostamo-Pääkkö K. (toim.) Sosiaalinen kuntoutuksessa. Rovaniemi: Lapland University Press. 19 - 38.

Sähköiset

Aikuissosiaalityö. 2020. Pro sos -hanke. Luettu 14.11.2020. <http://www.prosos.fi/wp-content/uploads/2019/06/Aikuissosiaalityöesite.pdf>

Espoo. 2020a. Sosiaali- ja terveystoimen palvelut. Luettu 29.11.2020. [Sosiaalinen kuntoutus | espoo.fi](http://www.espoo.fi/sosiaalinen-kuntoutus)

Espoo. 2020b. Espoon kaupunki. Luettu 29.11.2020. [Espoo-konserni | espoo.fi](http://www.espoo.fi/espoo-konserni)

Espoo. 2020c. Sosiaali- ja terveystoimi. Luettu 29.11.2020. [Sosiaali- ja terveystoimi | espoo.fi](http://www.espoo.fi/sosiaali-ja-terveystoimi)

Espoo. 2020d. Sosiaalityö ja toimeentulo. Luettu 29.11.2020. [Sosiaalityö ja toimeentulo | espoo.fi](http://www.espoo.fi/sosiaalityo-ja-toimeentulo)

Green Care Finland. 2020. mitä on Green Care? Luettu 29.11.2020. [Green Care Finland \(gcfinland.fi\)](http://www.gcfinland.fi)

Isola A., Kaartinen H., Leemann L., Lääperi R., Scheider T., Valtari S., & Keto-Tokoi A. 2017. Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa. Työpöytä 33/2017. Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki. Juvenes Print - Suomen yliopistopaino Oy. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135356/URN_ISBN_978-952-302-917-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Jamk. 2020. Monikulttuurisen ohjauksen työkalupakki. Luettu 28.11.2020. [Monikulttuurisen ohjauksen työkalupakki | OSMO - Monikulttuurista osaamista Ohjaamoihin -projekti 2016-2019 \(jamk.fi\)](http://www.jamk.fi/monikulttuurisen-ohjauksen-tyokalupakki)

Koppa. 2020. Jyväskylän yliopisto. Tutkimuksen toteuttaminen. Luettu 11.10.2020. <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/tutkimusprosessi/tutkimuksen-toteuttaminen#tutkimustulosten-luotettavuus>

Karjalainen J., Kuusio H., Puromäki H. & Tuusa M. 2017. Sosiaalihuoltolaki ja sosiaalinen kuntoutus. Kuntakyselyn tulokset. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki. Juvenes Print - Suomen Yliopistopaino Oy. Luettu 12.5.2020. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131975/Sosiaalihuoltolaki_Tyo_47-2016_net.korj%20240217.pdf?sequence=1

KvaliMOTV. 2020a. Mitä laadullinen tutkimus on: lyhyt oppimäärä. Luettu 8.6.2020. https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L1_2.html

KvaliMOTV. 2020b. Tutkimusongelmat. Luettu 10.10.2020. https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L2_3_1.html

KvaliMOTV. 2020c. Tutkimussuuntauksia. Luettu 28.10.2020. [KvaliMOTV - 5.6 Sosiaalinen konstruktionismi \(tuni.fi\)](#)

Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöstä 817/2015. Luettu 24.10.2020. <https://www.finlex.fi>

Mäntysaari, M. 2020. Vastavuoroinen sosiaalityö. Virtuaaliseminaari. Sosiaalityön ydin: mitä työssä tulisi säilyä riippumatta siitä, mihin yhteiskunta kehittyy? Luettu 30.11.2020. <https://www.youtube.com/watch?v=5FGyjfDwdOY>

Päihdelinkki. 2020. Luettu 22.11.2020. <https://paihdelinkki.fi/fi/tietopankki/tietois-kut/paihde-tyon-menetelmat-ja-koulutus/toiminnalliset-ja-luovat-menetelmat>

Raivio, H. 2018a. Laadukas sosiaalinen kuntoutus. Luettu 30.11.2020. [PowerPoint-esitys \(thl.fi\)](#)

Raivio, H. 2018b. Sosiaalinen kuntoutus voimavaraistamisena - toivon ja muutoksen näkökulma. Teoksessa Kostilainen H. & Nieminen A. (toim.) Sosiaalisen kuntoutuksen näkökulmia ja mahdollisuuksia. Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisu. DIAK TYÖELÄMÄ 13. Tampere: Juvenes Print Oy. 97-117. [Diak_Tyoelama_13.indd \(theseus.fi\)](#)

Raivio H. & Karjalainen J. 2013. Osallisuus ei ole keino tai väline, palvelut ovat! Teoksessa Taina Era (toim.) Osallisuus - oikeutta vai pakkoa? Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisu. 156, 12 - 34. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Suomen Yliopistopaino Oy - Juvenes Print. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/64153/JAMKJULKAI-SUJA1562013_web.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Rauhala, P-L. & Harrikari, T. 2020. Modernisaatio, sosiaalityö ja sen kansainväliset avantgardistit. Teoksessa Moilanen, J., Annola J. & Satka M. (toim.) Sosiaalityön käänneet. Jyväskylän yliopisto. SoPhi 144. 76 - 109. Luettu 23.11.2020. www.jyu.fi

Sosiaalihuoltolain soveltamisopas. 2017. Sosiaali- ja terveysministeriö. Julkaisuja 2017:5. Luettu 12.5.2020. http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80391/05_17_Sosiaalihuoltolain%20soveltamisopas.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Sosiaalihuoltolaki 2014/1301. Luettu 30.8.2020. <http://www.finlex.fi>

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2020a. Luettu 12.5.2020. <https://stm.fi/sosiaalinen-kuntoutus>

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2020b. Sosiaalityö. Luettu 30.8.2020. <https://stm.fi/sosiaalityo>

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2020c. Luettu 12.11.2020. <https://stm.fi/sosiaalityo>

Sosnet. 2020. Luettu 23.11.2020. <https://www.sosnet.fi/Suomeksi/Koulutus/Peruskoulutus/Sosiaalityon-maarittely/Kv-maaritelma>

Spoken. 2020. Luettu 8.6.2020. <https://spoken.fi/2180/>

Suomen perustuslaki 1999/731. Luettu 30.8.2020. <http://www.finlex.fi>.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2020a. Luettu 12.5.2020. <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/sosku>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2020b. Luettu 22.11.2020. <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/sosku/sosiaalinen-kuntoutus/kuntakysely/kaytanto>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2020c. Luettu 28.11.2020. [Kulttuurisensitiivinen työote - Maahanmuutto ja kulttuurinen moninaisuus - THL](#)

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2020d. 2020. Käsitteitä sosiaalisesta toimintakyvystä. Luettu 29.11.2020. [Käsitteitä sosiaalisesta toimintakyvystä - THL](#)

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2013. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Luettu 30.11.2020. https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

Valvira. 2020. Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto. Sosiaalihuollon ammattioikeudet. Luettu 24.10.2020. <https://www.valvira.fi/sosiaalihuolto/sosiaalihuollon-ammattioikeudet>

Yle. 2020. Uutiset. Luettu 29.11.2020. [Suomi on maailman onnellisin maa - jo kolmannen kerran peräkkäin | Yle Uutiset | yle.fi](#)

Julkaisemattomat

Espoon Kipinän tarina 1.0. Espoon aikuissosiaalityö.

Kuviot

Kuvio 1: Osallisuus ja syrjäytyminen.....	12
Kuvio 2: Sosiaalinen toimintakyky.....	13
Kuvio 3: Teeman I tulosten analysointi.....	26
Kuvio 4: Infopaketin valmistumisen prosessi.....	33

Liitteet

Liite 1: Tutkimuslupa	46
Liite 2: Laadullisen tutkimuksen haastattelurunko	47
Liite 3: Tiedote haastattelusta	48
Liite 4: Haastattelun analyysitaulukko toiminnalliset ja luovat menetelmät	49
Liite 5: Infopaketti versio 1.0	50

Liite 1: Tutkimuslupa

TUTKIMUSLUPA

1 (1)

TUTKIMUSLUVAN MYÖNTÄMINEN

Espoon kaupungin sosiaali- ja terveystoimen esikunta / Kehittämisen tulosalue Ketterä myöntää meille saapuneen tutkimuslupahakemuksen ja alla olevien ehtojen mukaisesti.

Hakija / yhteys henkilö: Reeta Kankaanniemi

Tutkimuksen aihe / nimi: Sosiaalisen kuntoutuksen yksilötyöskentelyn menetelmät – mitä menetelmiä on käytössä nyt ja millaisia tarvitaan tulevaisuudessa

Edellytyksenä on, että tutkimuksen suorittaja tai suorittajat eivät käytä saamiaan tietoja asiakkaan tai potilaan tai hänen läheistensä vahingoksi eivätkä luovuta saamiaan henkilötietoja ulkopuolisille, vaan pitävät ne salassa.

Tutkimustulokset tulee esittää niin, ettei niistä voida tunnistaa yksittäistä henkilöä tai perhettä. Lisäksi on noudatettava tietosuojalain asetus ja tietosuojalaissa sekä muualla lainsäädännössä olevia tutkimusrekistereitä koskevia säännöksiä.

Tutkimusluvan myöntäminen ei velvoita tutkimuksen kohteita osallistumaan tutkimukseen. Tutkijan on neuvoteltava aina erikseen tutkimuskohteena olevien organisaatioiden kanssa tutkimukseen osallistumisesta. Tutkimuksen teko ei saa häiritä tutkimuskohteen toimintaa.

Edellytämme, että tutkija / yhteys henkilö lähettää sosiaali- ja terveystoimen kehittämissyksikön sähköpostiosoitteeseen **sotet_tutkimusluvut@espoo.fi** lopullisen tutkimusraportin.

Espoossa 26.8.2020

Tuula Heinänen
kehittämissjohtaja
Sosiaali- ja terveystoimi
Espoon kaupunki

Liite 2: Laadullisen tutkimuksen haastattelurunko

Reeta Kankaanniemi

HAASTATTELULOMAKE
16.8.2020

Opinnäytetyön aihe: Sosiaalisen kuntoutuksen yksilötyöskentelyn menetelmät

Laadullinen tutkimus, puolistrukturoitu haastattelu

HAASTATTELURUNKO

I Aloitus

Haastattelun tausta lyhyesti.

Taustatiedot

Johdattelu haastatteluun.

II Haastattelu teemoittain

Teema 1 Käytössä olevat sosiaalisen kuntoutuksen yksilötyöskentelyn menetelmät tällä hetkellä

- Miten määrittelisit sosiaalisen kuntoutuksen yksilöllisen työskentelyn menetelmät?
- Millaisia sosiaalisen kuntoutuksen yksilötyön menetelmiä käytät asiakkaan kanssa?
- Miten valitset menetelmät, joita käytät eri tilanteissa:
 - o sosiaalisen toimintakyvyn vahvistaminen
 - o syrjäytymisen torjuminen
 - o osallisuuden edistäminen
- Miten erotat sosiaalityö / sosiaalihojaus / sosiaalinen kuntoutus
- Millaisia hyviä tai huonoja kokemuksia sinulla on yksilötyön menetelmistä?

Teema 2 Kehittämisen näkökulma yksilötyön menetelmiin

- Millaisia sosiaalisen kuntoutuksen yksilötyön menetelmiä haluaisit käyttää tai kokeilla (luovia tai toiminnallisia)?
- Mistä yksilötyön menetelmistä haluaisit tietää lisää?
- Miten muita sosiaalisen kuntoutuksen yksilötyön menetelmiä voitaisiin hyödyntää mielestäsi
 - o sosiaalisen toimintakyvyn vahvistaminen
 - o syrjäytymisen torjuminen
 - o osallisuuden edistäminen
- mitä muuta haluaisit tuoda esille sosiaalisen kuntoutuksen yksilötyön menetelmistä?

III Lopetus

Liite 3: Tiedote haastattelusta

13.7.2020

OSALLISTUMINEN "SOSIAALISEN KUNTOUTUKSEN YKSILÖTYÖSKENTELYN MENETELMÄT - MITÄ MENETELMIÄ ON KÄYTÖSSÄ NYT JA MILLAISIA TARVITAAN TULEVAISUUDESSA?" -OPINNÄYTETYÖN HAASTATTELUUN

Opinnäytetyön kuvaus	Opinnäytetyöni koostuu sekä tutkimuksellisesta osuudesta että toiminnallisesta osuudesta. Opinnäytetyön tutkimuksellisessa osuudessa tavoitteeni on selvittää, millaisia yksilötyön menetelmiä on käytössä Espoon sosiaalisen kuntoutuksen tiimin työntekijöillä. Opinnäytetyön toiminnallisen osuuden tavoite eli kehitystehtävä on toteuttaa tutkimuksellisen osuuden kautta kerätyn tiedon avulla sosiaalisen kuntoutuksen yksilöllisten työskentelymenetelmien infopaketti. Opinnäytetyön työnkehityksellisen otteen tarkoituksena on tuoda työntekijöiden tietoon ja käyttöön heille mahdollisesti uusia menetelmiä tai ideoita, joita voidaan käyttää sosiaalisen kuntoutuksen yksilötyöskentelyssä. Toiminnallisen opinnäytetyön osuuden tarkoituksena on infopaketin valmistamisen lisäksi jalkauttaa infopaketin sisältö työntekijöiden käyttöön siten, että infopaketin sisältöä käsitellään ja uusia menetelmiä harjoitellaan työntekijöiden kanssa erillisessä tiimin kokoontumisessa ja sen sisältöä voidaan hyödyntää tulevan toiminnan suunnittelussa.
Tutkimuksen toteuttaja	Reeta Kankaanniemi, sosionomi-opiskelija
Henkilötiedoista	Haastattelut käsitellään nimettöminä, henkilötietoja ei rekisteröidä
Osallistuminen tutkimukseen	Osallistuminen tutkimukseen tapahtuu henkilökohtaisella haastattelulla, joka toteutetaan joko tapaamisella tai puhelun / sovelluksen teams-sovelluksen kautta videopuheluna. Haastatteluun tulee varata noin 1 h. Haastattelut toteutetaan 10.8.-4.9.2020.

Liite 4: Haastattelun analyysitaulukko toiminnalliset ja luovat menetelmät

TOIMINNALLISET JA LUOVAT MENETELMÄT			
Green Care	Yhdessä tekeminen	Asiakkaan arjessa	Muut
Luontopolulle meneminen	Yhdessä asiointi asiakkaan kanssa esimerkiksi lääkärissä tai palvelutorilla	Asiakkaan arkeen osallistuminen	Aarrekartan tekeminen
Retkellä käynti kesällä	Asiakkaan kanssa budjetin tekeminen	Rutiinien luominen asiakkaalle: esimerkiksi vie roskat kun tulet tapaamaan	Kuvan ottaminen puhelimella esim. omasta lempipaikasta ja sen jakaminen
Metsässä seikkailu ja naavanaamojen etsiminen	Käveleminen yhdessä	Ota kuva ruoasta jonka teit ja lähetä se minulle	Hengitysharjoitukset
Pilviin tuijottaminen ja eläimien etsiminen	Käynti luontonäyttelyssä		Menetelmä sekini, että työntekijän saa kiinni helposti
Ulkona maastossa liikkuminen	Tutustumiskäynnit eri paikkoihin		Kiitollisuuspäiväkirjan tekeminen
Makkaran paistaminen meren rannalla	Yhdessä tekeminen ja/tai lähteminen		Harjoittellaan pelkojen voittamista
	Museossa käynti		Hiljentymisharjoitteet
	Ulkoilu		Aikajanan piirtäminen
			Taideryhmän menetelmien hyödyntäminen yksilötyössä "Tee maailman rumin kuva"
			Asiakkaan ympäristöön meneminen
			Piirretään asiat paperille
			Pelillisuus
			Leikillisuus
			Viikkokalenterin tekeminen
			Asiakkaan tapaaminen eri paikoissa
			Tunnetyöskentely
			Sosiaalisen kuntoutuksen ryhmään osallistuminen
			Ryhmän työskentelystä voidaan viedä jotain yksilötapaamiselle
			Apuvälineiden käyttö / eläinavusteisuus / koulutettujen tukikoirien käyttö
			Mittareiden käyttäminen
			Masennuskyselyiden täyttäminen

Liite 5: Infopaketti versio 1.0

TYÖKALUJA SOSIAALISEN KUNTOUTUKSEN YKSILÖTYÖHÖN

Versio 1.0

Sisällys

1	Johdanto	3
2	Infopaketti osa I: Teoriaa päihinäkuoressa	4
2.1	Mitä on sosiaalinen kuntoutus?	4
2.3	Mitä sosiaalisessa kuntoutuksessa kuntoutetaan?	5
2.4	Kuka on sosiaalisen kuntoutuksen asiakas?	6
2.5	Mistä muodostuu sosiaalisen kuntoutuksen yksilötyö?	7
2.7	Vuorovaikutuksen merkitys	8
3	Infopaketti osa II: Sosiaaliohjauksen työotteita	9
4	Infopaketti osa III: Luovia ja toiminnallisia menetelmiä	10
4.1	Green Care- luontoon liittyvät menetelmät	10
4.1.1	Green Care Finland ry	10
4.1.2	Green Care -vuosikello	11
4.1.3	Suomen Mielenterveysseuran Hyvän mielen metsäkävelyt	11
4.1.4	Luontopolut ja muut luontokohteet	11
4.2	Toiminnallisuus ja elämyksellisyys yhdessä asiakkaan kanssa eri toimintaympäristöissä	12
4.3	Tunnetaitoihin ja hyvinvointiin liittyvä toiminnallisuus	13
4.3.1	Tutkittuja menetelmiä voimavarojen etsimiseen	13
4.4	Harjoittelut ja tehtävät asiakkaan kanssa	15
5	Infopaketti osa IV: Ideoita, ehdotuksia ja prosessimalleja työskentelyn tueksi	16
5.1	Sosiaalisen kuntoutuksen yksilötyön prosessi - yksi mahdollinen prosessikuvaus	16
5.2	Sosiaalisen kuntoutuksen yksilötyön kohdistuminen	17
6	Lähteet	18

1 Johdanto

*"siis me kaikki tehdään omalla luonteellamme ja
persoonallamme tätä työtä"*

*"niitä räättälöi ja tekee sen näköiseksi kun jotenkin
ajattelee että nyt on järkevää asiakkaan kanssa
tehdä"*

Tämä infopaketti on valmistunut opinnäytetyön kehittämistehtävänä, joka on tehty Espoon kaupungin aikuissosiaalityölle. Infopaketti on koottu työkaluksi sosiaalisen kuntoutuksen yksilötyötä tekeville ammattilaiselle. Infopakettiin on koottu tietoa erilaisista sosiaalisen kuntoutuksen yksilötyön menetelmistä ja työotteista.

Infopaketin sisältö perustuu keskeisiin teorioihin sosiaalisesta kuntoutuksesta, sosiaalialan asiakastyöstä ja siinä käytettävistä työotteista ja menetelmistä. Lisäksi infopaketin kokoamisessa on hyödynnetty Espoon aikuis- sosiaalityön sosiaalisen kuntoutuksen jäsenille tehtyä laadullista tutkimusta tiimissä käytetyistä ja kehittämistä menetelmistä sekä tiimiltä saatua palautetta infopaketin kokoamisen eri vaiheissa. Infopaketin kokoamisessa myös hyödynnetty palautetta, jota on saatu Soccasta ja pk-seudun sosiaalisen kuntoutuksen verkostosta. Infopaketin kokoamiseen on myös hyödynnetty sen tekijän työ- ja elämäkokemusta.

Tämä infopaketti on koottu työntekijöiden tueksi ja inspiraatioksi, eikä sen ole tarkoitus antaa yksiselitteistä vastausta siihen, mitä tarkoittaa sosiaalisen kuntoutuksen yksilötyön menetelmät. Infopaketti on koottu sillä ymmärryksellä, että monessa työotteessa tai menetelmässä voidaan kysymykset teorioista tai määrittelyistä käsitellä eri tavoin, lähdeluettelo on infopaketin lopussa. Toiveena on, että infopakettia voidaan päivittää jatkossa ja siitä voidaan tehdä päivitettyjä versioita jatkossa.

Infopaketti käsittää seuraavat osa-alueet:

- Osa I : Sosiaalisen kuntoutuksen yksilötyön teoriaa pähkinänkuoressa
- Osa II : Sosiaaliohjauksen työtapoja
- Osa III: Toiminnallisia ja luovia menetelmiä
- Osa IV: Ideoita, ehdotuksia ja prosessimalleja työskentelyn tueksi

Rohkeutta ja luovuutta jokaiselle infopaketin käyttäjälle!

Marraskuu 2020
Reeta Kankaanniemi
Laurea - ammattikorkeakoulu

2 Infopaketti osa I: Teoriaa päihinänkuoressa

"Vahvistetaan sitä, että hänelle tulee tunne et hän kykenee"

"Lähetään etsimään voimavaroja ja sitä että miten hän voisi vaikuttaa siihen omaan arkeensa ja kokea sitä osallisuutta"

2.1 Mitä on sosiaalinen kuntoutus?

Sosiaalinen kuntoutus on niiden arkisten asioiden harjoittelua, jotka auttavat asiakasta kuntoutumaan siten, että hän voi kokea osallisuutta.

Sosiaalisen kuntoutuksen tavoitteet ovat sosiaalisen toimintakyvyn vahvistaminen, syrjäytymisen torjuminen ja osallisuuden edistäminen.

Sosiaalisesta kuntoutuksesta on säädetty sosiaalihuoltolaissa, jossa sen sisällön osa-alueiksi on määritelty seuraavat osa-alueet:"

1. sosiaalisen toimintakyvyn ja kuntoutustarpeen selvittäminen;
2. kuntoutusneuvonta ja -ohjaus sekä tarvittaessa kuntoutuspalvelujen yhteensovittaminen;
3. valmennus arkipäivän toiminnoista suoriutumiseen ja elämänhallintaan;
4. ryhmätoiminta ja tuki sosiaalisiin vuorovaikutussuhteisiin;
5. muut tarvittavat sosiaalista kuntoutumista edistävät toimenpiteet" (Sosiaalihuoltolaki 17/1301).

Sosiaalista kuntoutusta toteutetaan kunnissa eri tavoin. Sosiaalisen kuntoutuksen eri työmuotoja voivat olla esimerkiksi yksilötyö, ryhmät, työpajatoiminta tai vertaistuki.

2.3 Mitä sosiaalisessa kuntoutuksessa kuntoutetaan?

"Vie roskat samalla kun tulet tapaamiselle"

"Ota kuva siitä ruoasta, jonka teit tänään ja lähetä se kuva mulle"

Sosiaalisessa kuntoutuksessa kuntoutetaan kykyä toimia arjessa. Arjen toimintakyky, kyky toimia arjessa, vaikuttaa suoraan ihmisen kokemaan hyvinvointiin. Kun asiakkaan arjessa ollaan mukana, ja tuetaan arkirutiineissa vahvistaa se sosiaalista toimintakykyä, jolloin henkilölle vahvistuu tunne osallisuudesta ja siitä, että hän pärjää omassa elämässä.

2.4 Kuka on sosiaalisen kuntoutuksen asiakas?

*” kaikille ei ensinnäkään ryhmämuotoinen
työskentely sovi”*

Sosiaalisen kuntoutuksen asiakkailla on usein arjen- ja elämänhallinnan haasteita ja puutteita toimintakyvyssä. Nämä voivat johtua esimerkiksi päihteiden käytöstä, mielenterveysongelmista, työttömyydestä, syrjäytymisestä ja osattomuudesta tai kotoutumisen haasteista. Sosiaalisen kuntoutuksen asiakaskohtaamisissa tulee huomioida myös esimerkiksi erilaiset oppimis- ja hahmotusvaikeudet sekä väkivaltakokemukset.

Sosiaalisen kuntoutuksen asiakkaiden kuntoutustarpeet ovat usein syntyneet pitkän ajan kuluessa, ja vaativat usein pitkäjänteistä työskentelyä asiakkaan kanssa. Sosiaalisessa kuntoutuksessa pyritään löytämään asiakkaalle ratkaisuja tai tekemistä, jotka tukevat asiakasta.

2.5 Mistä muodostuu sosiaalisen kuntoutuksen yksilötyö?

Sosiaalisen kuntoutuksen osatekijät ovat työntekijä ja asiakas, jotka kohtaavat. Kohtaamisessa yhdistyvät työntekijän persoona ja ammattitaito sekä asiakkaan tilanne ja toimintakyky.

Kohtaamisessa työntekijä räätälöi tapaamisen asiakkaan elämäntilanteeseen sopivaksi. Asiakkaan tilanteet voivat vaihdella suuresti, ja työntekijä voi käyttää kohtaamisen tukena luovia tai toiminnallisia menetelmiä. Usein sosiaalisen kuntoutuksen työntekijät tapaavat asiakkaan tämän arjessa. Asiakkaan kanssa voidaan myös käydä hoitamassa asioita tai kävelyllä luonnossa.

2.7 Vuorovaikutuksen merkitys

"Jotain semmoista yhteistä extraa mitä kahden ihmisen tapaamisessa syntyy"

Asiakkaan ja työntekijän kohtaamisessa vuorovaikutuksen merkitys korostuu. Työntekijän erityinen osaaminen korostuu siten, että hän osaa kohdata asiakkaan. Kun asiakas kokee, että hänet kohdataan oikeasti, syntyy hänelle luottamus työntekijää kohtaan.

3 Infopaketti osa II: Sosiaaliohjauksen työotteita

Sosiaaliohjaus on määritelty tässä infopaketissa menetelmäksi. Sosiaaliohjaus voi olla myös palvelu. Sosiaaliohjaus on ohjausta, joka perustuu keskusteluun asiakkaan kanssa. Sosiaaliohjauksessa on mahdollista hyödyntää erilaisia työotteita ja lähestymistapoja. Käytännössä on mahdollista, että samanaikaisesti riippuen määrittelystä, voidaan puhua työotteesta tai menetelmästä, ja näitä voi olla samanaikaisesti käytössä useampia.

Hyödyllisiä linkkejä:

Monikulttuurinen työote:

- Vinkkejä monikulttuuriseen kohtaamiseen ja ohjeita liittyen esimerkiksi tulkin käyttöön: [Kulttuurisensitiivinen työote](#)
- Kokonaisvaltaisen työotteen pääpiirteitä: [Kokonaisvaltainen työote - Maahanmuutto ja kulttuurinen moninaisuus - THL](#)
- Maahanmuuttajien parissa työskenteleville Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen Paloma-koulutus, jossa eri osa-alueita esimerkiksi mielenterveyteen, terveydenhuoltoon tai pakolaisuuteen liittyen [PALOMA-koulutus - Maahanmuutto ja kulttuurinen moninaisuus - THL](#)

Narratiivinen työote:

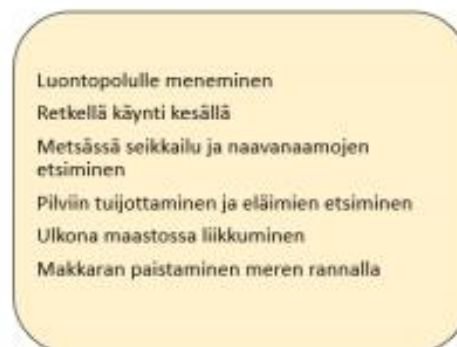
- Käytännön esimerkkejä työotteen hyödyntämisestä: [Tarinallinen työote ja käytännön esimerkkejä](#)
- Myönteisen muistelun kortit -työväline, suunnattu erityisesti iäkkäille henkilöille, korttien avulla muistellaan myönteisiä asioita ja vahvistetaan hyvinvointia: [myönteisen muistelun kortit_web3.pdf \(miehi.fi\)](#)

4 Infopaketti osa III: Luovia ja toiminnallisia menetelmiä

Asiakkaan kanssa työskentelyssä voidaan hyödyntää toiminnallisuutta ja luovuutta erityisesti silloin, kun halutaan löytää toisenlaisia asiakkaan kohtaamistapoja. Toiminnallisuuden kautta työntekijän on mahdollista luoda toisenlainen kontakti asiakkaan kanssa. Luovuus on ihmiselle synnynnäinen ominaisuus, joka voi palvella myös työntekijää voimavarana asiakastyössä.

4.1 Green Care- luontoon liittyvät menetelmät

Green Care- menetelmät tarkoittavat menetelmiä, jotka liittyvät luontoon. Espoon aikuissosiaalityön sosiaalisen kuntoutuksen tiimissä hyödynnetään luontoon liittyvää toiminnallisuutta, ohessa listattuna menetelmiä, joita on jo käytetään Espoon aikuissosiaalityön sosiaalisen kuntoutuksen tiimissä:

- Levón-instituutin julkaisu "Kohti luonnollista hyvinvointia - näkökulmia luontoperusteisen toiminnan kehittämiseen" löytyy osoitteesta <https://osuva.uwasa.fi/bitstream/handle/10024/8172/978-952-476-861-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

4.1.1 Green Care Finland ry

- Green Care Finland ry on yhdistys, joka kehittää toimintaa, joka liittyy hyvinvointi- ja terveyspalveluihin. Yhdistyksen sivustolla on paljon tietoa luontoon liittyvistä menetelmistä sekä materiaalia. <https://www.gcf Finland.fi/>
- Green Care -päivien 10.11.2020 verkkoseminaarin julkaisuvapaat materiaalit, aiheena esimerkiksi mm. Traumainformoidut sosiaali- ja terveyspalvelut - ympäristön merkitys traumatyössä. <https://www.gcf Finland.fi/yhdistys/green-care--paivat/hyvinkaa-2020/seminaariohjelma/>

4.1.2 Green Care -vuosikello

- Lapin AMK ja Luontoa toimintaan -hanke Rovaniemellä, ovat julkaisseet internet-sivullaan vuosikellon. Vuosikello tarjoaa ideoita ja aktiviteetteja luonnossa liittyen eri vuodenaikoihin. Luontoa toimintaan -hankkeen päätavoitteena on vahvistaa syrjäytymisvaarassa olevien ihmisten sosiaalista kuntoutumista ja hyvinvointia. <https://vihreaa-voimaa-rovaniemella.webnode.fi/vuosikello/>

4.1.3 Suomen Mielenterveysseuran Hyvän mielen metsäkävelyt

- Suomen mielenterveys ry:n sivustolta löytyy hyvän mielen metsäkävelyn materiaalia, esimerkiksi ”tietoisien läsnäolon metsäkävelyt” tai ”kävele kanssani metsässä”. <https://mieli.fi/fi/esitteet/vinkkej%C3%A4-hyv%C3%A4n-mielen-mets%C3%A4k%C3%A4velyille>
- Virtuaalinen metsäkävely. <https://www.youtube.com/watch?v=ra-ZahT5KPZU>

4.1.4 Luontopolut ja muut luontokohteet

Espoossa on 26 luontopolkua, joista kaupunki ylläpitää yhdeksää kuten esimerkiksi Olarin luontoterveyspolku, johon on valmis kartta ja viisi keinoa elää paremmin ja pidempään.

- Espoon kaupungin luontopolut <https://www.espoo.fi/luontopolut>
- Espoon luontokohteet on koottu yhteen kirjaksi ”kotinurkilta kalliolle - Espoon luontokohteet”. <https://www.espoo.fi/fi-FI/Asuminen-ja-ymparisto/Ymparisto-ja-luonto/Retkelle-luontoon/Espoon-luontokohteet#1>

4.2 Toiminnallisuus ja elämyksellisyys yhdessä asiakkaan kanssa eri toimintaympäristöissä

"kyllähän sä käytät sitä mikä on itselle vähän luonnollisempaa et mulle niinku liikkuminen tai luonnos oleminen on niinku mielekästä nii sithän sitä on helppo tehdä asiakkaan kanssa"

Asiakkaan kanssa yhdessä tekeminen antaa vuorovaikutukselle toisenlaisen ulottuvuuden, jossa kohtaa kaksi ihmistä.

Asiakkaan kanssa yhdessä tekeminen antaa myös työntekijälle mahdollisuuden saada käsitystä asiakkaan toimintakyvystä. Ohessa on kuvaus menetelmistä, joita jo käytetään Espoon aikuissosiaalityön sosiaalisen kuntoutuksen tiimissä.

Yhdessä asiointi asiakkaan kanssa esimerkiksi
lääkäriissä tai palvelutorilla
Asiakkaan kanssa budjetin tekeminen
Käveleminen yhdessä
Käynti luontonäyttelyssä
Tutustumiskäynnit eri paikkoihin
Yleensä yhdessä tekeminen ja/tai lähteminen
Museossa käynti
Ulkoilu

4.3 Tunnetaitoihin ja hyvinvointiin liittyvä toiminnallisuus

Asiakkaan kanssa kohdatessa voidaan keskittyä tunnetaitoihin. Tunteisiin liittyvä työskentely voidaan yhdistää toiminnallisuuteen, joka on hyödyllistä esimerkiksi silloin, jos asiakkaan on vaikea sanoittaa omaa tilannettaan. Asiakkaalle voidaan tarjota mahdollisuus harjoitella vaikeina kokemiaan asioita, kuten esimerkiksi sosiaalisten tilanteiden pelon voittamista. Ohessa on listattu asioita, joita jo tehdään Espoon aikuissosiaalityön sosiaalisen kuntoutuksen tiimissä.

Harjoitellaan pelkojen voittamista
Piirretään asiat paperille
Tunnetyöskentely
Asiakkaan ympäristöön meneminen ja tapaaminen eri paikoissa
Sosiaalisen kuntoutuksen ryhmään osallistuminen
Ryhmän työskentelystä voidaan viedä jotain yksilötapaamiselle
Taideryhmän menetelmien hyödyntäminen yksilötyössä
"Tee se maailman rumin kuva".

4.3.1 Tutkittuja menetelmiä voimavarojen etsimiseen

- HUS Terveystalo.fi -sivustolla on monia erilaisia harjoituksia liittyen esimerkiksi voimavaroihin: https://www.mielenterveystalo.fi/aikuiset/itsehoito-ja-oppaat/itsehoito/tyokaluja_itsehoito/Pages/Harjoitusnro6Lahjasi.aspx
- Sosiaalisten tilanteiden jännittämisen hoitoon löytyy myös ohjeita ja harjoituksia HUS Terveystalo.fi -sivustolta: https://www.mielenterveystalo.fi/aikuiset/itsehoito-ja-oppaat/itsehoito/sosiaalisen_jannituksen_omahoito/Pages/default.aspx
- Vahvuuskortit, joita voidaan hyödyntää eri tavoin asiakkaan kanssa voimavarojen tunnistamisessa ja vahvistamisessa: Vahvuuskortit | MIELI Suomen Mielenterveys ry
- Suomen mielenterveys ry:n sivustolla on voimavarojen talo- menetelmästä tietoa. https://mieli.fi/sites/default/files/materials_files/voimavarojen_talo.pdf

Ohjeet lopetukseen

Kokoukset päättyvät
 - Kokouksen aloituksen jälkeen?
 - Mitä keskustelussa on tulossa ensi kokouksen jälkeen?
 - Kuka kantaa vastuut keskustelun tällä osalla?

Voimavarojen ja tulosten yhteydenhallinta on osa yrityksen toimintaa ja onnistuneita tuloksia saavutetaan yhteistyönä ja yhteistyönä.

Yhteistyönä ja tulosten yhteydenhallinta on osa yrityksen toimintaa ja onnistuneita tuloksia saavutetaan yhteistyönä ja yhteistyönä.

Tervetuloa Voimavarojen taloon!

Voimavarojen taloon tervetuloa keskustelun alkuun ja lopuksi, jotta keskustelu ei jää, että kaikki kuuluu tai vain tulla paremmin tulevaisuuteen. Tervetuloa on tervetuloa jatkamaan keskustelua, jotta kaikki kuuluvat kaikkiin keskusteluihin.

Keskustelu on osa yrityksen toimintaa ja onnistuneita tuloksia saavutetaan yhteistyönä ja yhteistyönä. Keskustelu on osa yrityksen toimintaa ja onnistuneita tuloksia saavutetaan yhteistyönä ja yhteistyönä.

Ohjeet aloitukseen

Tervetuloa, että tervetuloa keskustelun alkuun ja lopuksi, jotta keskustelu ei jää, että kaikki kuuluu tai vain tulla paremmin tulevaisuuteen. Tervetuloa on tervetuloa jatkamaan keskustelua, jotta kaikki kuuluvat kaikkiin keskusteluihin.

Tervetuloa, että keskustelu on osa yrityksen toimintaa ja onnistuneita tuloksia saavutetaan yhteistyönä ja yhteistyönä.

Käykää peremmälle!

4.4 Harjoittelut ja tehtävät asiakkaan kanssa

*"me ollaan saatu tän kuntoutuksen
kautta uus elämä"*

Erilaisten pelien ja harjoitteiden hyödyntäminen voi auttaa asiakkaan kanssa työskennellessä asiakasta hahmottamaan tilannettaan selkeämmin tai auttaa tätä jäsentämään omaa arkea. Ohessa on listattu Espoon aikuis-sosiaaliryhmän sosiaalisen kuntoutuksen tiimin jo käytössä olevia pelejä ja harjoituksia.

Hengitysharjoitukset
Kiitollisuuspäiväkirjan tekeminen
Aarrekartan tekeminen
Aikajanan piirtäminen
Viikkokalenterin tekeminen
Mittareiden käyttäminen
Masennuskyselyiden käyttäminen
Pelillisuus
Lelikkisyys
Apuvälineiden käyttö
Koulutettujen tukikoirien käyttö
Kuvan ottaminen puhelimella esim. omasta lempipaikasta ja sen jakaminen

Hyödyllisiä linkkejä:

Kehollisia ja toiminnallisia menetelmiä ja tietoa: [Kepeli -toiminnallisia menetelmiä](#)

Elämän värit -peli kehitetty erityisesti maahanmuuttajien kanssa työskenteleeseen, mahdollista hyödyntää ryhmissä tai yksilötyössä: [Elämän värit -peli](#)

Masennuskyselyn avulla voi kartoittaa tilannetta ja mahdollista masennusta: [Masennuskysely](#)

Ahdistuneisuuskyselyn avulla voi selvittää ahdistukseen liittyvää tilannetta: [Mielenterveystalo: Ahdistuneisuuskysely GAD-7](#)

Mielenterveystalon erilaisia omahoito-ohjelmia esimerkiksi juomisen hallintaan, paniikki-kohtausten hoitoon, traumaattiseen kriisiin tai sosiaaliseen jännittämiseen liittyen. [Omahoito \(mielenterveystalo.fi\)](#)

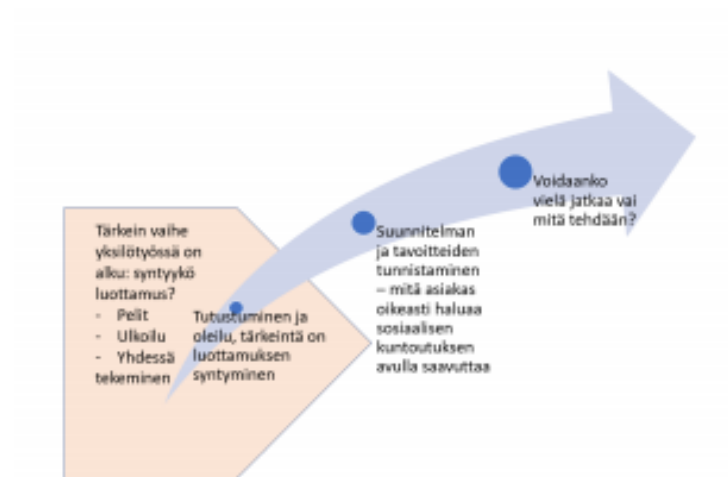
Tukikoira-toiminnan esittelyä ja hakemus tukikoiraohjelmasta-koulutukseen. [Tukikoiraohjelmasta](#)

5 Infopaketti osa IV: Ideoita, ehdotuksia ja prosessimalleja työskentelyn tueksi

Tähän infopakettin osioon on tarkoitus kerätä hyödyllisiä vinkkejä tai ehdotuksia eri toimintamalleista, joita voidaan hyödyntää sosiaalisen kuntoutuksen yksilötyössä.

5.1 Sosiaalisen kuntoutuksen yksilötyön prosessi - yksi mahdollinen prosessikuvaus

Alla esitetyssä kuviossa on kuvattu yksi tapa kuvata sosiaalisen kuntoutuksen yksilötyön prosessia. Sosiaalisen kuntoutuksen yksilötyön prosessi alkaa jo ensimmäisellä tapaamisella. Tavoitteellinen työskentely alkaa heti asiakkaan kanssa, mutta asiakkaan kanssa yhteisten tavoitteiden löytäminen ei tapahdu välttämättä heti alussa. Toisaalta kuitenkin asiakkaalle tehdään palvelutarpeen arviointia jo ennen kuin hän aloittaa sosiaalisen kuntoutuksen.

5.2 Sosiaalisen kuntoutuksen yksilötyön kohdistuminen

Sosiaalisen kuntoutuksen yksilötyön suunnittelussa voi hyödyntää yhtenä ajatuksena pintasyy - juurisyy -ajattelua, onko tavoitteena kuntouttaa näkyviä ongelmia vai asioita, jotka ovat vaikuttamassa tilanteeseen vai molempia.

6 Lähteet

Painetut

Björklund L., Eskelinen N. & Saari, J. Raskas perintö. Ylisukupolvinen huono-osaisuus Suomessa. Helsinki: Gaudeamus.

Hänninen, V. 2003. Sisäinen tarina, elämä ja muutos. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy.

Korhonen, V. & Puukari, S. 2013. Monikulttuurisen ohjauksen lähtökohdat. Teoksessa Korhonen, V. & Puukari, S. (toim.) Monikulttuurinen ohjaus- ja neuvontatyö. Jyväskylä: PS-kustannus.

Mönkkönen, K. 2007. Vuorovaikutus dialoginen asiakastyö. Helsinki: Edita Prima Oy.

Payne, M. 2020. How to use social work theory in practice. An essential guide. Padstow: TJ International.

Peavy, R. 2004. Sosiodynaaminen näkökulma ja ohjauksen käytäntö. Teoksessa Onnismaa, J., Pasasen, H. & Spangar, T. (toim.) Ohjaus ammattina ja tieteenalana 3. Ohjaustyön välineet. Aikaa huomiota kunnioitusta. Jyväskylä: PS-kustannus.

Raatikainen E., Rahikka A., Saarnio T. & Vepsä P. 2019. Ammattina sosionomi. 3. uudistettu painos. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Raijas, A. 2011. Arjen hyvinvointi. Teoksessa Saari J. (toim.) Hyvinvointi suomalaisen yhteiskunnan perusta. Vilna. Baltq Print, 243 - 263.

Sayed, T. 2015. Ohjaus keskusteluun perustuvana menetelmänä. Teoksessa Näkki P. & Sayed T. (toim.). Asiakastyön menetelmiä sosiaalialalla. Helsinki: Edita Publishing Oy. 8 - 24.

Sähköiset

Espoo. 2020. www.espoo.fi

Green Care Finland. 2020. Luettu 23.11.2020. <https://www.gcfinland.fi/yhdistys/green-care--paivat/hyvinkaa-2020/seminaariohjelma/>

~~Pixabay~~, 2020. Luettu 18.12.2020. [90+ ilmaista Puu Palapeli & Puu kuvaa - Pixabay](#)

Sosiaalihuoltolaki 1301/2014. www.finlex.fi. Luettu 8.12.2020.

Suomen mielenterveys ry. 2020. Luettu 23.11.2020. <https://mieli.fi/fi/esitteet/vinkkej%C3%A4-hyv%C3%A4n-mielen-mets%C3%A4k%C3%A4velyille>

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 2020. Luettu 28.11.2020. [Kulttuurisensitiivinen työote - Maahanmuutto ja kulttuurinen moninaisuus - THL](#)

Vihreää voimaa Rovaniemellä. 2020. Luettu 23.11.2020. <https://vihreaa-voimaa-rovaniemella.webnode.fi/vuosikello/>